ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 71ον ΙΟΥΛΙΟΣ, 1935. Ἀριθ. 7

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

«Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα».
(Λουκ. ια΄. 1.)

Α΄.

Τί εἶναι προσευχή; Ἡ προσευχὴ εἶναι συνομιλία καὶ ἐπικοινωνία τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Δι᾽ αὐτῆς ἐκφράζομεν Αὐτῷ τὸν ***σεβασμὸν*** ἡμῶν πρὸς τὰς τελειότητάς Του, τὴν ***εὐγνωμοσύνην*** ἡμῶν διὰ τὰς εὐλογίας Του, τὴν ***μετάνοιαν*** ἡμῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, τὴν ***ἐλπίδα*** ἡμῶν ἐπὶ τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγάπης Του, τὴν ***ὑποταγὴν*** ἡμῶν εἰς τὸ θέλημά Του, τὴν ***πεποίθησιν*** ἡμῶν ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεών Του, τὸν ***πόθον*** ἡμῶν διὰ τὴν εὔνοιάν Του, καὶ τὴν ***ἀνάγκην*** ἡμῶν διὰ τὴν εὐλογίαν Του.

Ἡ προσευχὴ εἶναι ὁ ***μοχλὸς*** τῆς θύρας τοῦ Οὐρανοῦ, ἡ ***κλῖμαξ,*** διὰ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἀνέρχεται μέχρι τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, τὸ ***κλειδίον,*** διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγεται τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος πᾶν πρᾶγμα ἀγαθόν, οὗτινος ἔχει χρείαν.

Ἡ προσευχὴ εἶναι ἐκ τῶν ***ὧν οὐκ ἄνευ*** ἐν τῇ θρησκείᾳ. Ὅπως δὲ ζωὴ ἄνευ κινήσεως δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἡ μὴ προσευχομένη, εἶναι πνευματικῶς ***νεκρά.*** Ὁ ζῶν ἄνευ προσευχῆς ζῇ ***ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχε Θεός·*** ἐπομένως ἡ ἔλλειψις ἢ ἡ ἀμέλεια τῆς προσευχῆς εἶναι ἀπάρνησις πάσης θρησκείας, εἶναι τελεία ἀποξένωσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι προσβολὴ κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι δὲ καὶ ***παρὰ φύσιν*** κατάστασις, διότι ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἔμφυτον τὸ συναίσθημα τῆς ἀνάγκης τῆς προσευχῆς πρὸς τὸ Θεῖον, πρὸς Ὅν τι ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ***ἀνώτερον*** αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο ἡ προσευχὴ ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ θρησκεύματα τῆς ἀνθρωπότητος καθ᾽ ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς παχυλοτάτης καὶ στοιχειωδεστάτης εἰδωλολατρείας. Τί ἄλλο εἶναι αἱ πολυποίκιλοι θυσίαι καὶ ἱεροτελεστίαι καὶ προσφοραὶ πάσης φυλῆς ἀνθρώπων πρὸς τὰς παντοίας θεότητας καὶ ἀοράτους δυνάμεις, εἰμὴ ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἐμφύτου τούτου αἰσθήματος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀποτανθῇ πρὸς τὸ Θεῖον, ζητοῦσα εὔνοιαν, προστασίαν καὶ βοήθειαν;

Ἀλλὰ τὸ νὰ πλησιάσῃ τις τὸν ἀόρατον καὶ ἀΐδιον Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα διὰ τὸν πεπτωκότα καὶ ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, τὴν δὲ γενικὴν ταύτην ἀνθρωπίνην ἀμηχανίαν ἐξέφρασεν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὅστις εἰς

τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον παρεκάλεσε τὸν Κύριον ἡμῶν εἰπών: «Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα».

Ἡ προσευχή, ὡς ἡ ζῶσα ἔκφρασις τῆς θρησκείας, ὑπεισέρχεται εἰς ὅλας τὰς μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου ὡς ***ἀτόμου,*** ὡς μέλους τῆς ***οἰκογενείας,*** καὶ ὡς μέλους τῆς ***Ἐκκλησίας.*** Διὰ τοῦτο ἔχομεν τρεῖς τάξεις προσευχῆς: α´) Τὴν ***ἀτομικὴν*** προσευχήν. β´) Τὴν ***οἰκογενειακὴν*** προσευχήν· καὶ γ´) Τὴν ***δημοσίαν*** ἐπ᾿ ἐκκλησίας προσευχήν.

α´) Ἡ πρωτίστη ἀνάγκη τῆς ψυχῆς εἶναι ***ἡ ἀτομικὴ κοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ,*** καὶ περὶ ταύτης ὁ Χριστὸς ὑποδεικνύει εἰς ἡμᾶς σαφῶς ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ***μυστική,*** δηλ. ἐν τελείᾳ ἡσυχίᾳ καὶ ἀπομονώσει ἀπὸ πάσης ἄλλης φροντίδος ἢ συναφείας. Διότι λέγει εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλίαν:

«Καὶ ὅταν προσεύχησαι, μὴ ἔσο ὡς οἱ ὑποκριταί· διότι ἀγαπῶσι νὰ προσεύχωνται ἱστάμενοι ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν, διὰ νὰ φανῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους....Σὺ ὅμως, ὅταν προσεύχησαι, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, προσευχήθητι εἰς τὸν Πατέρα σου τὸν ἐν τῷ κρυπτῷ» (Ματθ. ς´. 5-6).

Τὴν ἐντολὴν δὲ ταύτην ὁ Χριστὸς ἐπεσφράγισε διὰ τοῦ ἰδίου Του παραδείγματος· διότι βλέπομεν ὅτι συχνάκις ἀπεσύρετο ***κατὰ μόνας*** διὰ νὰ προσευχηθῇ καὶ οὐχὶ σπανίως ***διενυκτέρευεν*** ἐν τῇ κατ᾿ ἰδίαν ταύτῃ προσευχῇ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἄμωμος ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀπομονώσεως ταύτης ἐν τῇ ἀτομικῇ προσευχῇ, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πεπερασμένοι ἄνθρωποι ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ μέσου τούτου τῆς χάριτος! Διὰ τοῦτο πᾶσα ἡμέρα, ἀδελφοί, ἂς ἀρχίζῃ καὶ ἂς τελειώνῃ μὲ προσευχὴν κατ᾿ ἰδίαν εἰς τὸ ταμεῖόν μας, εἰς τὸν κοιτῶνά μας, διὰ νὰ διατηρῆται ἀκμαία καὶ ἀδιάσπαστος ἡ σχέσις ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ.

β´) Ἀλλ᾿ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ἄτομον, εἶναι καὶ ***κοινωνικὸν ὄν,*** μέλος τῆς ***οἰκογενείας,*** ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Ὡς τοιοῦτος δὲ ὁ οἰκογενειακὸς δεσμὸς πρέπει νὰ ***ἁγιάζηται ὑπὸ τῆς θρησκείας.*** Πᾶσαι δὲ αἱ σχέσεις γονέων, τέκνων, οἰκείων καὶ ὑπηρετῶν ἐξαγνίζονται καὶ καθαγιάζονται, ὅταν ὁλόκληρος ὁ οἶκος πρωΐας καὶ ἑσπέρας συναθροίζηται πρὸς προσευχήν. Οὐδεμία κοινωνία, οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ ἦναι εὐσεβές, ἐὰν αἱ οἰκογένειαι αὐτοῦ δὲν καλλιεργῶσι τὴν οἰκογενειακὴν λατρείαν. Ὅταν ἡ οἰκογενειακὴ εὐσέβεια παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς παρήκμασεν, ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῆς καθημερινῆς οἰκογενειακῆς λατρείας ὑπὸ ἄλλην μορφήν, καὶ διὰ τοῦτο καθιερώθησαν οἱ ὄρθροι καὶ οἱ ἑσπερινοί· διότι ἐθεωρήθη προτιμώτερον, ἀφοῦ οἱ Χριστιανοὶ δὲν συνηθροίζοντο πλέον κατ᾿ οἰκογενείας εἰς τὰς οἰκίας των διὰ τὴν πρωϊνὴν καὶ ἑσπερινὴν οἰκογενειακὴν προσευχήν, νὰ τελῆται αὕτη τοὐλάχιστον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, παρὰ νὰ ἐκλίπῃ ἐντελῶς ἡ κοινωνικὴ αὕτη καθημερινὴ ἀναγνώρισις τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πρὸς Αὐτὸν καθηκόντων. Ἀλλὰ τὴν σήμερον εὐτυχῶς ζῶμεν εἰς τὸ πλῆρες φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἶναι καιρὸς (ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη ἐπείγουσα) νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν οἰκογενειακὴν λατρείαν, ἂν θέλωμεν νὰ ἴδωμεν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν.

γ΄) Ἔχομεν καὶ τὴν ***δημοσίαν*** προσευχήν, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος σπουδαιότατον τῆς ἐπ᾽ ἐκκλησίας λατρείας. Καὶ ταύτην μὲν ἀναπέμπει ὁ ***ποιμὴν*** τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὀνόματος τοῦ ποιμνίου του· ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τοῦ ποιμνίου πρέπει νὰ παρακολουθῶσι τὴν προσευχὴν ταύτην μετὰ ***πνεύματος*** προσευχῆς ***ἀληθοῦς*** καὶ ***ἐνθέρμου***, διὰ νὰ ἦναι αὕτη πράγματι ***«ὀσμὴ εὐωδίας πνευματικῆς*** εἰς τὸν Θεόν». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιμὴν δέον νὰ προσεύχηται κατὰ τρόπον, ὅστις νὰ ἐξυψώνῃ τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν του πρὸς τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ἀποφεύγων τὴν ***πολυλογίαν*** ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ τὴν ***ἀσυναρτησίαν*** ἀφ᾽ ἑτέρου, ἐκλέγων τὰς καταλλήλους ἐκφράσεις καὶ ἐννοίας, ζητῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰς εὐλογίας καὶ δωρεὰς ἐκείνας, ὧν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην δι᾽ ἑαυτὸν καὶ τὸ ποίμνιόν του, καὶ πρὸ πάντων, ἐπικαλούμενος διακαῶς τὴν παρουσίαν καὶ ἐπίδρασιν τοῦ Θείου Πνεύματος.

Β΄.

Τί πρέπει νὰ περιέχῃ ἡ προσευχή; Εἰς τί συνίσταται ἡ εὐπρόσδεκτος προσευχή;

Ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι μόνον ***αἴτησις,*** δὲν εἶναι ἁπλῶς ***δοξολογία,*** δὲν εἶναι ἁπλῶς ***λατρεία,*** δὲν εἶναι ἁπλῶς ***εὐχαριστία,*** ἀλλὰ περιλαμβάνει ὅλα ταῦτα, διότι εἶναι, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ, ***συνομιλία*** καὶ ***ἐπικοινωνία*** τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν προσευχώμεθα εἰς τὸν Θεόν, εἴτε κατ᾽ ἰδίαν, εἴτε ἐν τῇ οἰκογενείᾳ εἴτε ἐπ᾽ ἐκκλησίας, πρέπει πρωτίστως νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν ***αἶνον,*** τὸν ***θαυμασμὸν*** καὶ τὴν ***δοξολογίαν,*** ἥτις ἁρμόζει εἰς τὰς τελειότητας καὶ τὴν παντοδυναμίαν Του. Πρέπει νὰ πλησιάζωμεν πρὸς τὸν θρόνον τῆς χάριτος μετὰ ***σεβασμοῦ,*** συναισθανόμενοι ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ παντοδύναμος καὶ αἰώνιος Θεὸς καὶ Πλάστης ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ τὰ ἀσθενῆ καὶ πεπερασμένα πλάσματα τῆς χθές. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Θεός, ἡμεῖς δὲ ταλαίπωροι ἁμαρτωλοὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐκ συνηθείας. Ὁ δὲ σεβασμὸς ἡμῶν οὗτος πρέπει νὰ ἐκδηλοῦται διά τε τῆς ***στάσεως*** ἡμῶν τῆς σωματικῆς καὶ τῶν ***ἐκφράσεων*** ἡμῶν.

«Ὅταν θεωρῶ τοὺς οὐρανούς Σου», (κράζει ὁ Δαβὶβ) «τὸ ἔργον τῶν δακτύλων Σου, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τὰ ὁποῖα Σὺ ἐθεμελίωσας, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἐνθυμῆσαι αὐτόν, ἢ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ ἐπισκέπτησαι αὐτόν; Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ποσον θαυμαστὸν τὸ ὄνομά Σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ!» (Ψαλμ. η΄).

Δεύτερον οὐσιῶδες μέρος τῆς θεαρέστου προσευχῆς εἶναι ἡ ***εὐχαριστία,*** ἤτοι, ἡ ἔκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν διὰ τὰ ἄπειρα δῶρα καὶ ἐλέη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς.

«Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον, καὶ μὴ λησμονῇς πάσας τὰς εὐεργεσίας Αὐτοῦ!»

Καὶ ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Φιλιππησίους:

«Ἐν παντὶ πράγματι ἂς γνωρίζωνται τὰ αἰτήματά σας πρὸς τὸν Θεὸν μετ᾽ εὐχαριστίας«.

Κατόπιν, ἡ προσευχὴ δέον νὰ περιλαμβάνει καὶ ***ἐξομολόγησιν*** τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ αἴτησιν συγχωρήσεως αὐτῶν διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

— «Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός Σου, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὰ ἀνομήματά μου!»

— «Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, εἶναι πιστὸς καὶ δίκαιος, ὥστε νὰ συγχωρήσῃ ἡμᾶς καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας».

Τελευταῖον, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερον, ἡ προσευχὴ εἶναι **αἴτησις** διὰ τὰς εὐλογίας καὶ δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς τοῦτο ἔχομεν πλῆθος ὑποσχέσεών Του.

«Αἰτεῖτε καὶ θέλει σᾶς δοθῆ, ζητεῖτε καὶ θέλετε λάβει, κρούετε καὶ θέλει σᾶς ἀνοιχθῆ».

— «Δοκιμάσατέ με τώρα, λέγει Κύριος τῶν δυνάμεων, ἐὰν δὲν σᾶς ἀνοίξω τοὺς καταρράκτας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκχέει τὴν εὐλογίαν μου ἐπὶ σᾶς».

— «Γεύθητε καὶ ἴδετε ὅτι ἀγαθὸς ὁ Κύριος».

('Ακολουθεῖ) *('Εκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)*

ΤΙΝΕΣ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΤΟΥ ΑΛΗΘΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

«Ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν». (Λουκ. ιη'. 17).

Ἡ ῥητὴ αὕτη διακήρυξις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, «Ὅστις δὲν δεχθῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν», οἰκτρῶς παρεξηγήθη ὑπό τε ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ὑπὸ πολλῶν Χριστιανῶν κατ' ὄνομα. Πολλάκις ἄπιστοι ἐχαρακτήρισαν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς παιδαριώδη, ὡς ἁρμόζουσαν δηλ. μόνον εἰς παιδία καὶ ἀνθρώπους ἁπλοῦς καὶ ἀμαθεῖς, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῶν γνώμης, διέσυραν αὐτὴν ταύτην τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Σωτῆρος, «ὅστις δὲν δεχθῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ **ὡς παιδίον** δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν»· οὕτω δὲ διέβαλον τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς ἀνθρώπους τῷ ὄντι ἁπλοῦς καὶ ἀμαθεῖς καὶ συνήργησαν εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν παράλυσιν τῶν θρησκευτικῶν φρονημάτων καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἥτις δυστυχῶς τοσοῦτον λυπηρὰς διαστάσεις ἔλαβε παρ' ἡμῖν. Ὡσαύτως πολλοὶ Χριστιανοὶ καλούμενοι ἐξέλαβον τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ὡς ἀποκλεῖον τὴν ἔρευναν καὶ ὡς ἀπαιτοῦν τυφλὴν πίστιν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς προφανεῖς μύθους, ἡ δὲ τοιαύτη ἐκδοχὴ τοῦ χωρίου προερχομένη ἐκ μέρους Χριστιανῶν τὸ ὄνομα ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἀπίστων.

Ἀλλ' οὐχί· ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπιζητεῖ τὴν ἐξύψωσιν αὐτῶν, ἄσκησιν καὶ παιδαγώγησιν τῆς διανοίας καὶ κρίσεως, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τοιαύτη ἡ ἀληθὴς τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου ἐκδοχή. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ ἑρμηνείαν· διότι γράφων πρὸς Κορινθίους (Α'. ιδ'. 20) ἔλεγεν, «Ἀδελφοί, μὴ γίνεσθε παιδία κατὰ τὰς φρένας· ἀλλὰ γίνεσθε νήπια μὲν εἰς τὴν κακίαν, τέλειοι ὅμως εἰς τὰς φρένας»· καὶ πρὸς Ἐφεσίους δὲ γράφων (δ'. 11—14) λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς διώρισε ποιμένας καὶ διδασκάλους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ νὰ μὴ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ **νήπιοι,** κυματιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι μὲ πάντα ἄνεμον τῆς διδασκαλίας· προσέτι δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπιδοκιμάζει καὶ ἐπιβάλλει τὴν ἔρευναν τῶν Γραφῶν (Ἰωάν. ε'. 39, Λουκ. ις'. 29, κδ'. 25—27)· ὥστε ἄλλο τι πρέπει νὰ νοήσωμεν ὡς διδασκόμενον ὑπὸ τῶν προκειμένων λόγων τοῦ Σωτῆρος καὶ οὐχὶ τὴν παιδαριώδη εὐπιστίαν καὶ ἀκρισίαν.

Οἱ ἄπιστοι ἀποκαλοῦσι τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν παιδαριώδη· ἀλλ' ἐὰν

παραβάλωμεν πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν συνείδησιν πάντα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ συστήματα, ὅσα ποτὲ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπενόησε, καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν διδασκαλίας, θὰ εὕρωμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ ὄντως καὶ κατ᾽ ἀλήθειαν πεπληρωμένα παιδαριωδῶν ἰδεῶν καὶ ἀτελεστάτης ἠθικῆς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὁμολογουμένως εἶχον ὑψωθῆ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ παιδείας· ἀλλ᾽ ὅμως ὁποίους θεοὺς ἐλάτρευον! κλέπτας, ψεύστας, ἐπιόρκους, ὑβριστάς, ἀναιδεῖς, ἀνηθίκους, αἰσχρούς· πόσον δὲ περιωρισμένη ἡ ἠθικὴ αὐτῶν! Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ φιλοσόφων οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι τὸ κῦρος τῆς Γραφῆς εἰς πόσας ἀσυμφωνίας καὶ ἀντιφάσεις περιέπεσον! Ὁ μὲν λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει πνεῦμα ἀλλὰ μόνον ὕλη· ὁ δὲ ὅτι δὲν ὑπάρχει ὕ η ἀλλὰ μόνον πνεῦμα. ἕτερος ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ὑπάρχει, πάντα δὲ τὰ ὄντα, εἴτε ὑλικὰ εἴτε πνευματικά, εἶναι ποικίλαι μορφαί, ὑφ᾽ ἃς αὐτὸς ἐμφανίζεται, κτλ.· Ὡσαύτως ὁ μὲν ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ψεύδεσθαι εἶναι ἀπολύτως κακόν· ὁ δὲ νομίζει ὅτι εἶναι συγχωρητόν, ἐὰν μὴ παράγῃ βλάβην τινὰ ἀλλὰ μᾶλλον ὠφέλειαν, κτλ. Ἐκ τούτων δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ λεγόμενοι σοφοὶ παιδαριώδη ὄντως εὐπιστίαν ἀσκοῦσι; Ναί, ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας δὲν ἐγνώρισε τὸν Θεόν, οὐδὲ κατώρθωσε νὰ ἐπινοήσῃ μέσον τι τελεσφόρον σωτηρίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας. Πόσα συστήματα διδασκαλίας καὶ παιδαγωγίας ἔχουσιν ἐπινοηθῆ μέχρι τοῦδε μὲ τὴν ἀνεκπλήρωτον ἐλπίδα ὅτι ἡ κακία διὰ τῆς παιδαγωγικῆς ἤθελεν ἐκλίπει τέλος ἀπὸ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅμως μεθ᾽ ὅλας τὰς μεταβολὰς περὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ὕλην τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἡ ἀνθρωπότης, καίπερ προαγομένη εἰς τὰς γνώσεις μένει ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας. Ἀληθῶς προσλαμβάνει ἐπιφάνειάν τινα πολιτισμοῦ καὶ χρηστῶν ἠθῶν καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν λογικὴν ὀρθότητα τοῦ συστήματος καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ διδάσκοντος ταχύτερον ἀποταμιεύει γνώσεις καὶ τελειότερον ἀναπτύσσει τὴν διάνοιαν· ἀλλ᾽ ἡ καρδία διαμένει ἀμεταβλήτως ὑπόδουλος εἰς τὴν σκληρὰν τυραννίδα τῆς ἁμαρτίας. ***Τὸ παιδαριῶδες εὕρηται οὐχὶ ἐντός, ἀλλ᾽ ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ.***

Ἀποφήναντες τί δὲν σημαίνει τὸ προκείμενον εἰς ἐξέτασιν χωρίον, ἴδωμεν ἤδη τί σημαίνει καὶ τί ἀπαιτεῖ καὶ ἐπιβάλλει.

Ἐξετάζοντες τοὺς κυριωτάτους χαρακτῆρας τῆς παιδικῆς ἡλικίας εὑρίσκομεν:

α) ***Μετριοφροσύνην*** καὶ ***ταπείνωσιν.*** Τὸ παιδίον, μὴ ἔχον ἔτι βαθεῖαν ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ, δὲν ἀποχωρίζει ἑαυτὸ ἀπὸ τῶν ἄλλων διὰ οἰήσεως καὶ ἀλαζονείας τοῦ ***ἐγώ.*** Ἀληθῶς ὑπάρχουσι παιδία ὑπερήφανα, ἀλλ᾽ ἡ ὑπερηφανία αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῶν γονέων αὐτῶν ἢ τῶν φίλων αὐτῶν καὶ προστατῶν μᾶλλον ἢ εἰς ἑαυτά· τὸ ὑπερήφανον παιδίον δὲν ἐκτιμᾷ ἑαυτὸ πλειότερον τῶν ἄλλων παιδίων διὰ προσωπικὰ ἑαυτοῦ προτερήματα, ὡς ὁ ἐν ἡλικίᾳ νέος, ἀλλ᾽ ἐκτιμᾷ τοὺς οἰκείους ἑαυτοῦ καὶ φίλους πλειότερον τῶν οἰκείων καὶ γνωρίμων τῶν ἄλλων παιδίων.

β) ***Ἐμπιστοσύνην*** εἰς τοὺς γονεῖς ἀπόλυτον, καὶ συναίσθησιν τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξαρτήσεως ἐν πᾶσι Τὸ παιδίον δὲν μεριμνᾷ περὶ τῆς τροφῆς αὐτοῦ· τὴν μέριμναν ταύτην ἀφίνει εἰς τοὺς γονεῖς· περὶ ἱματισμοῦ οὐδόλως φροντίζει· περὶ τοῦ μέλλοντος οὐδαμῶς ἀνησυχεῖ· ἔχει τὴν φυσικὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν

γονέων δὲν θ᾽ ἀφήσῃ αὐτὸ ἀπροστάτευτον· ἡ δὲ συναίσθησις τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξαρτήσεως τοσοῦτον εἶναι ἰσχυρά, ὥστε δυστύχημα εἶναι δι᾽ αὐτὸ ἡ δυσαρέστησις αὐτῶν.

γ) ***Ἀθῳότητα*** καὶ ἔλλειψιν τῆς ἐκ τοῦ κόσμου διαφθορᾶς. Οὐχὶ ὅτι τὸ παιδίον εἶναι ἐλεύθερον ἁμαρτίας, ἐπειδὴ πάντες ἐν ἀνομίαις ἐγεννήθημεν (Ψαλμ. να΄. 5), καὶ δὲν ὑπῆρξεν οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ ἀπόγονος τοῦ Ἀδάμ, εἰς οὗ τὸς φλέβας νὰ μὴ ρέῃ τὸ ἁμαρτωλὸν καὶ μεμολυσμένον τοῦ προπάτορος αἷμα. Ἀλλ᾽ ἡ διαφορὰ αὕτη ἡ φυσικὴ ἐνεργεῖ ἐν τῷ παιδίῳ οὐχὶ ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ. Τὸ παιδίον δὲν εἶναι ἔτι ἐν τῇ ἡλικίᾳ καθ᾽ ἣν ὁ ἄνθρωπος γινώσκει ἑαυτόν· ὥστε πράττει τὸ κακὸν ὡς ἐξ ἐνστίκτου ἢ αὐτομάτως χωρὶς τῆς ἐντόνου ἐκείνης διαμαρτυρίας τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἥτις ἀείποτε σχεδὸν συνοδεύει τὰς ἁμαρτωλὰς πράξεις καὶ διαθέσεις τοῦ ἐν ἡλικίᾳ ἀνθρώπου.

Τοιοῦτοι εἶναι οἱ χαρακτῆρες, οἵτινες πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, νὰ ἀνήκωσι δηλ. εἰς τὴν τάξιν ἐκείνων, οἵτινες εἶναι μέλη τῆς ἀοράτου τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Τοὺς χαρακτῆρας τούτους ἐξετάζω ἐνταῦθα κατὰ σειράν.

Α΄. Μετριοφροσύνη καὶ ταπείνωσις.

Ὁ χαρακτὴρ οὗτος δυσχερέστατα μορφοῦται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· διότι εἰς τὴν ἀποστάτιδα καρδίαν του εἰσῆλθε τοσαύτη ἀλαζονεία καὶ ὑψηλὴ περὶ ἑαυτοῦ ἰδέα, τοσαύτη δὲ εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ δυνάμεις πεποίθησις, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων ἀπορρίπτει πᾶν εἶδος θρησκείας, ὅπερ σκοπεῖ νὰ ταπεινώσῃ αὐτὸν καὶ ὑποβιβάσῃ εἰς ἣν θέσιν τῷ ὄντι εὑρίσκεται. Ὁποία θὰ ἦτο ἡ στάσις τοῦ λέοντος, ἐὰν ἤθελέ τις ἐπιχειρήσῃ νὰ ὑποβάλῃ τὸν τράχηλον αὐτοῦ εἰς τὸν ζυγόν, τοιαύτη εἶναι ἡ στάσις τοῦ ἁμαρτωλοῦ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἥτις ἀπαιτεῖ παρ᾽ αὐτοῦ ταπείνωσιν καὶ ὑποταγήν. Ἐνταῦθα κεῖται ὁ λόγος, δι᾽ ὃν πολλοὶ ἀπιστοῦσιν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· διότι εἰθισμένοι νὰ θεωρῶσι τὸν ἴδιον νοῦν κριτὴν παντὸς πράγματος, δυσαρεστοῦνται ὅτι, ὡς αὐτοὶ φρονοῦσι, δὲν εὑρίσκουσιν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ οἵας ἐπεθύμουν ἀποδείξεις. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι περὶ οὐδενὸς ἱστορικοῦ πράγματος ὑπάρχουσι τοσαῦται καὶ τοσοῦτον πειστικαὶ ἀποδείξεις, ὅσον διὰ τὰ γεγονότα τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἀλλ᾽ ἡ αὐστηρότης τῆς μέχρι χώματος καὶ σποδοῦ ταπεινώσεως, εἰς ἣν ὁ Χριστιανισμὸς ἀνενδότως ἐπιμένει, ἀπαρέσκει εἰς αὐτούς, τῶν ὁποίων ἡ ἀλαζονεία κολακείαν μᾶλλον ποθεῖ, καὶ πολλοὺς καταβάλλουσι κόπους ὅπως ἀνεύρωσι δυσκολίας ἐν τῷ Χριστιανικῷ συστήματι, καὶ οὕτως ἀπορρίψωσιν αὐτὸ μὲ εὐσχήμονά τινα πρόφασιν.

α) Τινὲς προβάλλουσι τὴν δυσκολίαν: Διατί νὰ πλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ἐν ᾧ ἐγίνωσκεν ὅτι ἔμελλε ν᾽ ἀναπτυχθῇ ἐν αὐτῷ ἡ ἁμαρτία; ἤ: Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ φανῇ καθόλου ἡ ἁμαρτία, ἀφ᾽ οὗ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα «καλὰ λίαν» καὶ πάντα τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ πλάσματα ἐξ ὑπαρχῆς ***ἅγια;*** Εἰς τοιαῦτα ζητήματα τὸ Χριστιανικὸν σύστημα ἀποκρίνεται ὅτι ὁ Θεός, ὡς ἀπόλυτος Κύριος, δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἐξουδετερωθῶσιν οἱ ἅγιοι καὶ ὑψηλοὶ καὶ ἔνδοξοι Αὐτοῦ σκοποὶ ὑπὸ τῆς μελλούσης ἐμφανίσεως τοῦ κακοῦ, καὶ συμβιβάζει τὴν ἀνοχὴν τῆς ὑπάρ-

ξεως τοῦ κακοῦ μετὰ τῆς ἁγιωσύνης τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ διαβεβαιοῖ ὅτι τὸ κακὸν αὐστηρότατα θὰ τιμωρηθῇ· πῶς ὅμως ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ ἀρχίσῃ τὸ κακὸν εἰς πλάσματα ἐξ ὑπαρχῆς πλασθέντα ἅγια, δὲν ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ἴσως ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν ἡμετέρων διανοητικῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ δικαιούμεθα, ἐπειδὴ δὲν ἱκανοποιεῖται ἡ περιέργεια ἡμῶν, ν᾿ ἀπορρίψωμεν τὸν Χριστιανισμόν; Οὐχὶ βεβαίως· διότι καὶ ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἀρχὴ ἁμαρτίας εἰς πλάσματα πλασθέντα ἅγια, ἐννοοῦμεν ὅμως καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἡ ἁμαρτία ὑπάρχει καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ὡς ἅγιος καὶ δίκαιος θὰ τιμωρήσῃ ἀναμφιβόλως ἡμᾶς δι᾿ αὐτήν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ δυσκολίᾳ τὸ Χριστιανικὸν σύστημα ἱκανοποιεῖ ἡμᾶς πληρέστατα, διότι μᾶς δεικνύει Σωτῆρα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, δι᾿ οὗ δυνάμεθα καὶ τῆς ἐνοχῆς ν᾿ ἀπαλλαχθῶμεν ἀποδεχόμενοι τὸν θάνατον Αὐτοῦ ὡς τιμωρίαν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν ἰδίων μας ἁμαρτημάτων, καὶ ἐκ τῆς δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας νὰ ἐλευθερωθῶμεν διὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον παρὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς δυνάμεθα νὰ λάβωμεν, ἐὰν ζητήσωμεν αὐτὸ ἐν πίστει τελείᾳ διὰ Χριστοῦ.

β) Ἕτεροι προβάλλουσιν ἄλλην δυσκολίαν. Ἐὰν ἀληθεύῃ, λέγουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας μόνον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τί θὰ ἀπογείνωσιν οἱ ἐθνικοί, ὅσοι οὐδέποτε ἤκουσαν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου; δὲν θὰ εἶναι ἄδικον ν᾿ ἀπολεσθῶσιν; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἀποκρίνεται· διότι σκοπὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι νὰ ἱκανοποιῇ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ᾿ ὅμως ἓν πρᾶγμα μετὰ βεβαιότητος διδάσκει, ὅτι δὲν ὑπάρχει σωτηρία εἰ μὴ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Πράξ. δ΄. 12), καὶ ὅτι ἑπομένως πάντες ἡμεῖς οἱ ἐν Χριστιανικαῖς χώραις γεννηθέντες καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέροντες ἀναμφιβόλως θ᾿ ἀπολεσθῶμεν, ἐὰν μὴ προσδράμωμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εὕρωμεν ἔλεος δι᾿ αὐτοῦ. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἂς εἴμεθα ἥσυχοι· ὁ δίκαιος Θεὸς βεβαίως οὐδένα θὰ ἀδικήσῃ· καὶ ἂν καταδικάσῃ αὐτούς, ***δικαίως*** θὰ τοὺς καταδικάσῃ.

γ΄) Ἄλλοι προβάλλουσι τὴν ἑξῆς δυσκολίαν: Ἐὰν ἀληθεύῃ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερος καὶ ὁ ἀπόλυτος Κύριος καὶ Κυβερνήτης τοῦ Σύμπαντος, πῶς εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι ἐλεύθερος; Καί, ἂν ὁ Θεὸς σώζῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐξ ἰδίας εὐδοκίας καὶ ἀγάπης διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ θεωρῆται ὑπεύθυνος διὰ τὴν σωτηρίαν ἢ ἀπώλειαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς; Ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως εἰς ταῦτα τὰ ἀνωφελῆ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν ζητήματα, τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττει ρητῶς ὅτι ὁ Χριστὸς τὸν πρὸς Αὐτὸν ἐρχόμενον δὲν θὰ ἐκβάλῃ ἔξω (Ἰωάν. ϛ΄. 37), καὶ ὅτι ὅστις πιστεύει εἰς αὐτὸν δὲν κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἀπὸ τοῦδε εἶναι κατακεκριμένος (Ἰωάν. γ΄. 18), καὶ ὅτι τώρα εἶναι καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ***τώρα*** εἶναι ἡμέρα σωτηρίας (Κορ. Β΄. ϛ΄. 2)· καὶ δυνάμεθα βεβαίως νὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῶν ὁδηγιῶν τούτων καὶ ἀκολουθήσωμεν αὐτὰς χωρὶς νὰ λάβωμεν τὸν ἀνωφελῆ κόπον νὰ μάθωμεν ἂν ὁ Θεὸς ἐν τῷ κυριαρχικῷ αὐτοῦ δικαιώματι ἐξέλεξεν ἡμᾶς, ἢ ἂν ἡ ἡμετέρα ἐλευθερία παραβλάπτῃ τὴν ἐλευθερίαν Ἐκείνου.

Καὶ ὅμως· διὰ τοιαῦτα ἀνωφελῆ καὶ μάταια ζητήματα πάμπολλοι στεροῦσιν

ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς. Διὰ τί; Διότι δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τῆς μετριοφροσύνης καὶ ταπεινώσεως, τὸ ἐνυπάρχον ἐν τῷ μικρῷ παιδίῳ, τὸ ὁποῖον πιστεύει ὅ,τι βλέπει χωρὶς νὰ λεπτολογῇ, ὡς ὁ φιλόσοφος, ἂν τὰ βλεπόμενα πράγματα ἔχουσι τῷ ὄντι τὰ σχήματα καὶ χρώματα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ἔχουσιν, ἢ εἶναι ταῦτα ἁπλαῖ ἐντυπώσεις ἔχουσαι τὴν αἰτίαν αὐτῶν εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἐγκέφαλον. «Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἐὰν μὴ ὁ ματαιόφρων καὶ ἀνοήτως ὑπερήφανος ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τὴν μετριοφροσύνην καὶ ταπείνωσιν τοῦ μικροῦ παιδίου, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ τὰς θείας ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ σωθῇ δι' αὐτῶν. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον δὲν θὰ δυνηθῇ ν' ἀποκτήσῃ, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐὰν ζητήσῃ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐν προσευχῇ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. ιϛ΄. 23—24).

Β΄. Ἐμπιστοσύνη εἰς τὸν Θεὸν ἀπόλυτος καὶ συναίσθησις τῆς ἐξ αὐτοῦ τελείας ἐξαρτήσεως.

Ἡ μετριοφροσύνη καὶ ταπείνωσις φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ πρόθυρα οὕτως εἰπεῖν τῆς σωτηρίας, ἡ δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον τοῦ Χριστιανικοῦ βίου ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῦ μέχρι τέλους αὐτοῦ. Ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ ἀληθῶς μετανοήσαντος εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὸν Θεὸν περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἀφοῦ προηγηθῇ ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἑαυτοῦ ἀναξιότητος καὶ ἡ ἀπόγνωσις περὶ σωτηρίας διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, ἀμέσως ἐπακολουθεῖ εἰς τὸν πιστεύσαντα ἡ πεποίθησις, ὅτι ὁ Θεός ὁ ἀποστείλας τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἀναμφιβόλως συναινεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐμπιστεύει ὁλοκλήρως εἰς τὰς χεῖρας Αὐτοῦ τὰ αἰώνια τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συμφέροντα καὶ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Σωτῆρος ὡς τὸ παιδίον ἥσυχον καὶ ἀμέριμνον εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός. Καὶ ἂν ἐμπιστεύῃ εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα τὰ αἰώνια συμφέροντα τῆς ψυχῆς του, πολλῷ προθυμότερον ἐμπιστεύει εἰς Αὐτὸν τὰ κοσμικὰ αὐτοῦ συμφέροντα. Ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα τῆς παγκοσμίου αὐτοῦ Προνοίας εἶναι τοιαύτη, ὥστε καὶ πικρὰ ποτήρια δυστυχημάτων καὶ παθημάτων ὅταν προσφέρωνται αὐτῷ, δὲν διστάζει νὰ εἴπῃ ὡς ἔλεγέ ποτε ὁ Χρυσόστομος εἰς ἐξορίαν ἀπαγόμενος, «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν». Καὶ τοιοῦτος κατὰ φυσικὸν λόγον εἶναι ὁ βίος τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ. Οὐχὶ ὁποῖος ὁ βίος τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, δι' οὓς ἡ μεγίστη δυστυχία κεῖται ἐν τῇ ἀποστερήσει περιουσίας ἢ εὐφημίας ἢ φιλίας τοῦ κόσμου ἢ προσώπων ὑπὲρ τὸ δέον ἠγαπημένων, εἰς τὸν βωμὸν τῶν ὁποίων, ὡς εἰς βωμὸν εἰδώλων, θυσιάζουσι καὶ θρησκείαν καὶ ψυχὴν καὶ συνείδησιν καὶ ὀρθὸν λόγον· ἀλλ' εἶναι οἷος ὁ βίος τῶν ἀμερίμνων παιδίων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνησυχοῦσιν, οἱαδήποτε μεταβολὴ καταστάσεως συμβῇ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀρκεῖ μόνον νὰ βλέπωσι τὸ μειδιῶν καὶ πλῆρες ἀγάπης πρόσωπον τοῦ φιλοστόργου αὐτῶν πατρός.

Ἡ δὲ συναίσθησις τῆς τελείας ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξαρτήσεως ἐνεργεῖ ἐν τῇ καρ-

δίᾳ τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ λίαν ὠφελίμως, ἐπειδὴ ποιεῖ αὐτὸν προσεκτικὸν μήπως ἔν τινι παροργίσῃ ἢ δυσαρεστήσῃ τὸν Θεὸν καὶ ἀτιμάσῃ τὸ ἀγαπητὸν καὶ σεπτὸν αὐτοῦ ὄνομα. Πρὸς δὲ τούτοις κινεῖ αὐτὸν εἰς προσευχήν, ἥτις, οὖσα κοινωνία μετὰ τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἐνεργεῖ πρὸς ἐξάγνισιν τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀδιάλειπτον ἀγῶνα. — Γλυκεῖα ὄντως καὶ εὐτυχὴς κατάστασις! Νὰ εἶναί τις βέβαιος ὅτι κεῖται ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ὅτι πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν συμβαῖνον εἶναι πρὸς τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ συμφέρον! Οἷος παρήγορος στοχασμὸς διὰ τοὺς πάσχοντας Χριστιανούς! Οἵα παραθάρρυνσις διὰ τοὺς παλαίοντας καὶ ἀγωνιζομένους πρὸς τὴν ἁμαρτίαν Χριστιανούς! Οἵα σπουδαία διδασκαλία πρὸς πάντας! «Ὅστις δὲν δεχθῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν».

Γ΄. Ἀθῳότης καὶ ἔλλειψις τῆς ἐκ τοῦ κόσμου διαφθορᾶς.

Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τρία μόνον πρόσωπα εἶχον ἐν τῇ τελειότητι αὐτοῦ, δηλ. ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα πρὸ τῆς πτώσεως αὐτῶν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις, ὡς Θεὸς ἅμα καὶ ἄνθρωπος, ἀδύνατον ἦτο νὰ ἔχῃ ἁμαρτίας κηλῖδα. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπωλείας εὑρισκομένων παντελῶς ἐλλείπει ὁ χαρακτὴρ οὗτος· παρὰ δὲ τοῖς βαδίζουσιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας ὁ χαρακτὴρ οὗτος ὑπάρχει, καίπερ εἰς διαφόρους βαθμοὺς ἀτελείας, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ προβαίνει μορφούμενος καὶ τελειούμενος. Τί δὲ νοοῦμεν λέγοντες ἀθῳότητα ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου διαφθορᾶς; Ὁ ***κόσμος*** παριστάνει συλλήβδην καὶ ἐν ἑνὶ ὀνόματι πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας διατελοῦντας ἀνθρώπους καὶ τὰς ἀρχάς, ὑφ᾿ ὧν διοικοῦνται, καὶ τὸν τρόπον, καθ᾿ ὃν ἐν τῷ βίῳ ἐνεργοῦσι, καὶ τοὺς σκοπούς, οὓς ἔχουσι, καὶ τὰ παράνομα μέσα, τὰ ὁποῖα πρὸς πλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν μεταχειρίζονται, κτλ. Ὁ κόσμος, τὸ κοσμικὸν δηλ. φρόνημα ἐμίανε πᾶν ἁγνὸν καὶ ἀθῷον πλάσμα τοῦ Θεοῦ εὐθὺς ὡς ἦλθεν εἰς ἐπαφήν τινα μετ᾿ αὐτοῦ. Τὸ κοσμικὸν φρόνημα κατέστησε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ εὐτυχοῦς δυστυχῆ, ὑποβιβάσαν καὶ ἐξευτελίσαν τὰ ἔξοχα προτερήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ πανάγαθος Δημιουργὸς ἐπροίκισεν αὐτὸν καὶ καταστῆσαν αὐτὰ ὑπηρετικὰ τῶν ποικίλων αὐτοῦ παθῶν· καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἔξω φύσεως τὴν χρῆσιν μετέβαλε πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν ταχυτέραν διάδοσιν τοῦ μιάσματος αὐτῆς. Ἡ ἄμπελος παρέχει τὸν ὡραῖον αὐτῆς καρπὸν πρὸς τροφὴν καὶ στήριξιν τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς ποικίλας ἰαματικὰς χρήσεις· καὶ ὅμως τί κοινότερον τῆς καταχρήσεως τοῦ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων μεθυστικῶν ποτῶν; καὶ δυστυχῶς ἅπαντες γινώσκομεν ὁποῖα τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης καταχρήσεως φοβερὰ ἀποτελέσματα· ὁπόση κακοδαιμονία βασιλεύει ἐν οἰκογενείαις ἕνεκα τούτου, ὁπόση ταραχὴ καὶ ἀταξία, ὁπόσαι ἔριδες καὶ μάχαι καὶ ἀλλήλων σφαγαί· ὁποίας φρικτὰς βλασφημίας ἡ κραιπάλη ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀσεβοῦς, καὶ πῶς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ὄνομα διασύρεται ἀνὰ τὰς ὁδούς. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸ σῶμα ὑμῶν μὲ ἀνάγκας τινὰς φυσικάς, αἵτινες ἐν τῇ πανσόφῳ Αὐτοῦ δημιουργίᾳ ἔχουσιν ἑκάστη τὸν ἑαυτῆς σκοπόν. Ἀλλ᾿ ὅμως τὸ κοσμικὸν φρόνημα οὐ

μόνον τὰς ὑπαρχούσας φυσικὰς ἀνάγκας ἐπέτεινε, σπουδάζον νὰ καταστήσῃ αὐτὰς εὐχαριστήσεων πηγάς, ἀλλὰ καὶ νέας ἀνάγκας ἐδημιούργησε καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐπλήθυνεν, ἀγωνιζόμενον οὕτως εἰπεῖν ν' ἀπασχολήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν οὐδ' ἐλαχίστην εὐκαιρίαν ἢ διάθεσιν πρὸς ὑψηλότερα πράγματα. Ὁ ὑπὸ τοιούτου λοιπὸν πνεύματος ἀγόμενος ἄνθρωπος στερεῖται προφανῶς τῆς ἀθῳότητος καὶ ἀδιαφθορίας, ἥτις χαρακτηρίζει τὸ ἄκακον παιδίον καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ μέλος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅσῳ ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐξακολουθεῖ.

***

Τοιαῦτα εἶναι τινὰ τῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα περιέχει ἡ ἁπλῆ τοῦ Σωτῆρος διακήρυξις «Ὅστις δὲν δεχθῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον δὲν θέλει εἰσέλθει εἰς αὐτήν». Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς βασιλείας Αὐτοῦ· δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ συμμορφώμεθα μὲ τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἢ νὰ λογιζώμεθα ὑπ' ἄλλων ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν βασιλείαν Αὐτοῦ. Ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν ὅπως ἀποκτήσωμεν τοὺς χαρακτῆρας τῆς μετριοφροσύνης καὶ ταπεινώσεως, τῆς ἀπολύτου εἰς τὸν Θεὸν ἐμπιστοσύνης, καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος—τοὺς χαρακτῆρας δηλ. τοῦ ἀκάκου παιδίου, ἵνα κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν μέρος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐλευθέραν μετ' Αὐτοῦ κοινωνίαν.

Τοὺς χαρακτῆρας τούτους ἀδύνατον νὰ ἐμβάλῃ τις εἰς τὴν καρδίαν σου, ἀναγνῶστα. Μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δύναται ν' ἀναπλάσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν νέαν, καθαρὰν καρδίαν. Τὴν δύναμιν ταύτην ἂς ἐπιζητήσῃ ἕκαστος δι' ἑαυτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ διδόντος εἰς πάντας πλουσίως ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ μεσίτου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Ἐκ τῶν «Χριστ. Μελετῶν», τόμ. Α'.) ***Ξενοφῶν Π. Μόσχου, Δ. Φ.***

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

«Οἴδαμεν δέ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν». (Ρωμ. η'. 28).

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι κατ' οὐσίαν θρησκεία χαρᾶς. Ἐὰν εἰς τὴν πλάστιγγα τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς ἀντισταθμισθῶσιν αἱ ἀντίξοοι περιστάσεις—θλίψεις, κίνδυνοι, ὕπουλοι ἀντιστάσεις καὶ φανεροὶ διωγμοὶ—ὅσα δηλαδὴ ἀποτελοῦν τὸν Χριστιανικὸν ἀγῶνα—πρὸς τὰ προνόμια, τὴν εὐλογίαν, τὴν παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν, ἅτινα εἶναι ἡ μερὶς τοῦ Χριστιανοῦ κατὰ τὴν ἐπίγειόν του σταδιοδρομίαν πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν—ταῦτα θὰ βαρύνωσι τὴν πλάστιγγα πρὸς μίαν σταθερὰν κατάστασιν αἰσιοδοξίας.

Ἐν τούτοις, θὰ ἔφθανέ τις εἰς συμπέρασμα ἀντίθετον ἐὰν ἔκρινεν ἐκ τοῦ

σχετικῶς ἐλαχίστου ἀριθμοῦ τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀκτινοβολεῖ ἡ χαρά, ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ ἀταραξία ἐν μέσῳ τοῦ σάλου καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς ζωῆς. Ποῖος ἆρά γε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ Χριστιανικαὶ πεποιθήσεις καὶ ἀρχαὶ πολλῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων ἐπισκιάζονται ὑπὸ τῶν νεφῶν τῆς ἀνησυχίας, τῆς δειλίας, τῆς διαρκοῦς προβλέψεως κινδύνου ἢ συμφορᾶς, οὕτως ὥστε νὰ χρωματίζεται ὁλόκληρος ἡ ζωὴ αὐτῶν ὡς ἀθύμων Χριστιανῶν, ἐν δὲ τῷ προσώπῳ των νὰ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὴ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ὡς θρησκεία κατηφείας!

Τὸ ἀνωτέρω χωρίον τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διαψεύδει τὴν μομφὴν αὐτὴν καὶ διατυπώνει ἐν ὀλίγοις τὴν βάσιν τῆς Χριστιανικῆς αἰσιοδοξίας. Ποία δὲ ἡ βάσις αὕτη; Ἡ πατρικὴ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἀγαπώντων Αὐτόν. Καὶ ποῖος ἐξ ὅλων τῶν ἐργατῶν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου ἐδικαιοῦτο μᾶλλον τοῦ Παύλου, νὰ ἐξάρῃ τὴν μέριμναν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ πιστὰ αὐτοῦ τέκνα, τὰ δεινῶς καὶ μυριοτρόπως παλαίοντα κατὰ τῶν κυμάτων τοῦ διωγμοῦ καὶ τοῦ πάθους, τῶν κινδύνων καὶ τῶν θλίψεων ἐν τῷ κόσμῳ;

Ἡ ἀνωτέρω διαβεβαίωσις τοῦ Ἀποστόλου ὅτι τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ καλὸν τῶν ἀγαπώντων τὸν Θεὸν περιλαμβάνει εἰς ὀλίγας λέξεις τρεῖς μεγάλας ἀληθείας, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ Χριστιανικὴ αἰσιοδοξία.

«Γινώσκομεν», λέγει ἐν πρώτοις, «ὅτι πάντα συνεργεῖ ἐπ᾽ ἀγαθῷ»· ὁποία δέ τις γνῶσις εἶναι αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως ταύτης ἀπ᾽ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δὲν πρόκειται περὶ διανοητικῆς ἀποδοχῆς, περὶ πληροφορίας τοῦ νοός, περὶ γεγονότος ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένου, ἀλλὰ πρόκειται περὶ πεποιθήσεως, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις πεποίθησις γίνεται πίστις ἀκράδαντος. Γινώσκομεν, διότι ἐδοκιμάσαμεν καὶ ἐβεβαιώθημεν.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ ὅρος τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης τοῦ ἀνθρώπου. Συνεργοῦν τὰ πάντα εἰς τὸ καλὸν διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν—ἄρα οὐχὶ καὶ διὰ τοὺς μὴ ἀγαπῶντας Αὐτόν, ἀλλ᾽ ἐμμένοντας προσηλωμένους εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Τούτου τρανὸν παράδειγμα ἔχομεν εἰς δύο πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης, σύγχρονα πρὸς ἄλληλα καί ποτε στενῶς συνδεδεμένα, τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Σαούλ. Ἀμφότεροι ἡμάρτησαν, ὁ Δαβὶδ μάλιστα βαρύτατα διὰ διπλοῦ ἐγκλήματος, λησμονήσας τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσίν του ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πάθους. Ἀλλ᾽ ἐλθὼν εἰς συναίσθησιν, συντριβεὶς καὶ ὅλως ταπεινωθεὶς ἐνώπιον τοῦ Θεου, τοῦ ὁποίου τὸν νόμον εἶχε παραβῆ, ἐγένετο δεκτὸς καὶ πάλιν εἰς τὴν Θείαν εὔνοιαν, συνεχωρήθη τὸ ἁμάρτημά του καὶ ἡ μετάνοιά του αὕτη ἐγένετο ἀρχὴ νέας ἀφοσιώσεως εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐτιμωρήθη καὶ διὰ τὸ ἁμάρτημα ἐκεῖνο διὰ τοῦ θανάτου τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ τέκνου—δὲν ἔχασεν ὅμως τὴν Θείαν εὔνοιαν καὶ προστασίαν ἐπὶ τοῦ ἐπιλοίπου τῆς ζωῆς, ἀλλ᾽ ηὐλογήθη καὶ πάλιν, ἀναγνωρίσας τὸ ἔλεος καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις καὶ αὐτὸ τὸ φοβερόν του ὀλίσθημα ἔκαμε συντελεστικὸν στενωτέρας προσηλώσεως εἰς τὸ Θεῖον θέλημα.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Δαβίδ, ὁ Σαούλ, ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ πρῶτος βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, ἀπομακρυνθεὶς τῆς ὁδοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς πλείστας ἁμαρτίας ὑποπεσών, ἐστερήθη τῆς θείας ἀρωγῆς ἐν τῇ κρισιμωτέρᾳ στιγμῇ τῆς δεινῆς του ἀνάγκης, καὶ ἀπελπισθεὶς ηὐτοκτόνησεν.

Τὰ δύο ἀνωτέρω παραδείγματα δεικνύουν, ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς πεσόντας εἰς ἁμαρτίαν δὲν ἀπομακρύνεται ὁ Θεός, ἀλλὰ τείνει οὖς εὐήκοον πρὸς τὴν φωνὴν τῆς μετανοίας αὐτῶν, καὶ σώζει ἐκεῖνον ὅστις τεταπεινωμένος καὶ συντετριμμένος κατανοεῖ πλήρως τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματός του, βλέπων δὲ ἑαυτὸν ὡς εἶναι ἐνώπιον τοῦ παναγίου Θεοῦ, βδελύσσεται ἑαυτὸν καὶ μετανοεῖ ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ.

Τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὴ ἡ πτῶσις συντελεῖ πρὸς τὸ τελικὸν ἀγαθόν, διὰ τὸν μετανοήσαντα, ἐπιβαρύνει δὲ τὴν θέσιν τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὴν κατωφερῆ ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας.

Τὸ τρίτον στοιχεῖον τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι τὰ πάντα συντελοῦσιν εἰς τὸ καλὸν διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, στηρίζεται ἐπὶ τῶν λέξεων «τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν». Διὰ νὰ ἔχῃ τις τὴν ἀδιασάλευτον βεβαιότητα, ὅτι τὰ πάντα συνεργοῦν ἐπ᾽ ἀγαθῷ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, προστίθεται καὶ μία νέα ἰδέα ἡ τῆς «κατὰ πρόθεσιν κλήσεως» τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἦναι ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐν τῇ παγγνωσίᾳ Αὐτοῦ προεγνώρισεν ὡς ἰδικούς του. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ μόνον, ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ὁλοψύχως ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ ἐπιζητεῖ τὴν χάριν καὶ βοήθειαν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τήρησιν τοῦ Θείου θελήματος, δύναται νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι καὶ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον ρητῶς διακηρύττει ὅτι ***τὰ πάντα*** συνεργοῦν πρὸς τὸ καλὸν εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, τινὲς ὅμως ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἑρμηνευτῶν περιορίζουν ταῦτα εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς δυσκολίας τῆς παρούσης ζωῆς, ἅτινα μετατρέπει ὁ Θεὸς εἰς εὐλογίας διὰ τοὺς πιστούς του· λογικώτερον ὅμως καὶ συμφωνότερον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὅλης περικοπῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου, εἶναι νὰ συμπεριληφθοῦν κυριολεκτικῶς «τὰ πάντα» εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐδαφίου τούτου. Ἡ ἄποψις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν τελειοτέραν ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ θέματος. Ἐν τοῖς προηγουμένοις ὁ Ἀπόστολος ὑπέδειξεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὸ ὑψηλόν των προνόμιον ὡς υἱῶν τοῦ Θεοῦ καὶ συμμετόχων τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ. Τοῖς ὑπέμνησεν ὅτι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἦσαν ἄξια νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν μελλοντικὴν ἐκείνην δόξαν. Ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς διάφορα μέσα πρὸς ἀναμονὴν τῆς δόξης ἐκείνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ὑπομονή. Καὶ ἔφερεν εἰς μνήμην των τοὺς παρηγόρους λόγους τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσίν— Πορεύομαι ἑτοιμάσαι ***τόπον*** ὑμῖν»— Οὐ μὴ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς. Ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς— «Πέμψω ὑμῖν τὸν Παράκλητον» κτλ. Εἰς συγκεφαλαίωσιν δὲ ἀλλαχοῦ λέγει: «Πάντα ὑμῶν ἔστιν—εἴτε κόσμος εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα— πάντα ὑμῶν ἐστίν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ». (Α΄. Κορ. γ΄ 21 ἑφεξ.).

Τὰ πάντα λοιπόν, κυριολεκτικῶς, συνεργοῦν ἐπ᾽ ἀγαθῷ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν—διαβεβαίωσις παρήγορος, ἥτις μᾶς διδάσκει ὅτι οἰαιδήποτε καὶ ὅσον-

δήποτε σφοδραὶ καὶ ἂν ἦναι αἱ ἐπιθέσεις τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν θλίψεων ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, αὗται ἐπιτρέπονται, ἐὰν ἀγαπῶμεν ὁλοψύχως τὸν Θεόν, πρὸς διαπαιδαγώγησιν ἡμῶν, πρὸς μόρφωσιν τοῦ Χριστιανικοῦ ἡμῶν χαρακτῆρος, πρὸς ὁδηγίαν διὰ μέσου τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐπιγείου ἀποδημίας πρὸς τὴν ἐν οὐρανῷ εὐδαιμονίαν. Αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς ἐξελίσσονται πᾶσαι κατὰ Θείαν παραχώρησιν. Ὁ Θεός, ἡ πρώτη αἰτία τῶν πάντων, μετατρέπει ταύτας πρὸς τελικὸν σκοπὸν ἀγαθόν. Ἑπομένως οὐδὲν συμβάν, οὐδεμία ἐπίδρασις ἐκφεύγει τῆς τελικῆς του κατευθύνσεως ἐπ᾽ ἀγαθῷ διὰ τοὺς πιστούς. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ παγκοσμίου ἐκτάσεως συγκλονιστικὰ συμβάντα—θεομηνίαι, πόλεμοι καὶ παρόμοιαι ἀναστατώσεις —ἀποβαίνουν τελικῶς πρὸς ἀγαθόν, ὑπὸ τὴν Θείαν Πρόνοιαν.

Αἱ δοκιμασίαι τῶν εὐσεβῶν μετατρέπονται εἰς ἀγαθὸν πολυτρόπως. Προσεγγίζουν τούτους πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ θλίψει—καὶ παρέχουν παρηγορίαν καὶ ὁδηγίαν εἰς τοὺς ἐστερημένους παρηγόρων καὶ προστατῶν ἐπιγείων, Συσφίγγουν τοὺς ἀδελφικοὺς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν δεσμούς. Προκαλοῦν συμπάθειαν εἰλικρινῆ καὶ καλλιτέραν κατανόησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν πασχόντων καὶ ἐχόντων ἀνάγκην βοηθείας πάσης φύσεως! Πόσον ἐξευγενίζεται καὶ αὐτὸ τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τῆς ἀλληλοβοηθείας, ὅταν προκαλῆται εἰς ψυχὴν ἥτις ἐδοκίμασε θλῖψιν καὶ ἐγνώρισεν ἀνέχειαν! Καὶ πόσον ἀπείρως ὑπερβαίνει ἡ ἔμπρακτος ἀλληλοβοήθεια ἐν μέσῳ πανδήμου κρίσεως, ἐκείνην ἥτις ἐνεργεῖται ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας.

Τὸ κυριώτερον δέ, πόσον προσεγγίζει τὴν τεθλιμμένην ψυχὴν στενῶς πρὸς τὸν Χριστὸν ἡ θλῖψις. Τοῦτο καὶ μόνον τὸ ζήτημα καθιστᾷ εὐλογίαν τὴν θλῖψιν. Δικαίως ὁ Ψαλμῳδὸς ἀναφωνεῖ: «Πρὶν ἢ ταλαιπωρηθῶ ἐπλανώμην, τώρα δὲ ἐφύλαξα τὸν λόγον Σου». «Καλὸν ἦτο εἰς ἐμὲ νὰ ταλαιπωρηθῶ, ἵνα μάθω τὰ διατάγματά σου!»

Τὸ κοινὸν λόγιον: «Κάθε ἐμπόδιον διὰ καλόν», ἐκφράζει μίαν λαϊκὴν αἰσιοδοξίαν στηριζομένην εἰς πεῖραν μακρὰν τῶν διακυμάνσεων τῆς κοινῆς ζωῆς. Πόσον ἀπείρως μεγαλητέρα καθίσταται μία τοιαύτη πεποίθησις μεταφερομένη εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Θείας Προνοίας, ἥτις μετατρέπει εἰς εὐλογίας τὰς μᾶλλον ἀντιξόους περιστάσεις τῆς ζωῆς καὶ φαιδρύνει τὴν διάβασιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν περιπετειῶν καὶ δυσκολιῶν τῆς ζωῆς, παραμερίζουσα δὲ τὸ σκοτεινὸν παραπέτασμα τοῦ τάφου δεικνύει φωτεινὸν τὸν οὐράνιον οἶκον τοῦ Πατρός, προωρισμένον εἰς διαμονὴν τῶν ἀγαπώντων τὸν Θεὸν καὶ κατὰ πρόθεσιν κλητῶν.

— Θέλεις νὰ γηράσῃς εὐχάριστα; Μὴ ὑπολογίζῃς τὶ σοῦ ἀφήρεσε τὸ γῆρας, ἀλλὰ τὶ σοῦ ἀφῆκεν.

— Προσευχόμεθα «ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου». Ἀλλὰ τὶ πράττομεν διὰ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία αὕτη;

— Τὸ θέλημά του ὁ Θεὸς τὸ φανερώνει εἰς ἐκεῖνον, ὅστις στέκει ἕτοιμος νὰ τὸ ἐκτελέσῃ.

—Ὁ πραγματικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου φανερώνεται ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ὑπὸ **Φρειδερίκου Φάρραρ.**

(κατ᾽ ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΜΕΡΟΣ Ε΄.

Βίος καὶ συγγράμματα τοῦ Ἰωάννου

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙϚ΄.

Ὁ ἀγαπητὸς Μαθητής.

«Καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν κοινωνίας ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ, ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν».

Οὕτως ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας (β΄. 9). Καὶ εἶναι ἀνεκτίμητον δῶρον, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, κατέχομεν ἐπιστολὰς καὶ τῶν τριῶν τούτων «στύλων» τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ οὕτω δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον, ὡς τὸ ἀντελαμβάνοντο, ἕκαστος ἀπὸ ἄλλης γωνίας, οἱ τέσσαρες κορυφαῖοι Ἀπόστολοι. Καὶ οἱ τέσσαρες εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ αὐτοῦ Θείου Πνεύματος· ἐν τούτοις, ὡς ἄνθρωποι πεπερασμένοι κατέχοντες τὸν θησαυρὸν τῆς Θείας ἀποκαλύψεως εἰς «ὀστράκινα σκεύη», ἤτοι, μὲ τὴν ἀτομικήν του ἕκαστος νοοτροπίαν, μοιραίως διετύπωσαν τὰς ἀποκαλυφθείσας ἀληθείας ἕκαστος κατ᾽ ἴδιον τρόπον, ἐξ οὗ καὶ ἔχομεν ὄχι ἀσυμφωνίαν περιπλέκουσαν, ἀλλὰ ποικιλίαν τερπνὴν καὶ διδακτικήν. Ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἄνθρωποι πονηροί, θὰ εἶχον νοθεύσει τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἀλήθειαν δι᾽ ἰδίων πονηρῶν προσθηκῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων των καὶ ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν χρονικῶν βλέπομεν, ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι ἀδόλου πίστεως καὶ ἁγνῶν ἰδανικῶν, οἵτινες καὶ τὴν ζωήν των δὲν ἐδίστασαν νὰ θυσιάσωσι διὰ τὴν θρησκείαν τοῦ Κυρίου καὶ Διδασκάλου αὐτῶν· ἡ δὲ ἀτομικότης, ἥτις διακρίνει τὰ συγγράμματά των, εἶναι κέρδος μέγα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι οὐδεὶς ἄνθρωπος θὰ εἶχε πνεῦμα τόσον πολυσχιδές, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκθέσῃ πρὸς μυριάδας ψυχῶν ὅλας τὰς διαφόρους ἀπόψεις τῆς Θείας ἀποκαλύψεως.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐδαφίου τῆς Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς βλέπομεν, ὅτι εἴκοσι ἔτη μετὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ τρεῖς κορυφαῖοι Ἀπόστολοι εὑρίσκοντο ἀκόμη εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀλλ᾽ αἱ Ἰουδαϊκαί των κλίσεις ἦσαν πολὺ διάφοροι κατὰ βαθμόν. Ὁ μὲν ***Ἰάκωβος*** παριστᾷ τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ τὴν Ἰουδαϊκήν του ἔποψιν.

Γράφει ὡς θὰ ἐπεριμέναμεν νὰ γράψῃ ἀνήρ, ὅστις ἦτο Ναζηραῖος, ὀψίμως προσχωρήσας εἰς τὸν Χριστιανισμόν, προεστὼς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, τακτικὸς καθ᾽ ἡμέραν ἐπισκέπτης τοῦ Ναοῦ, ἀνὴρ ἀπολαύων μεγίστου σεβασμοῦ παρ᾽ αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ζήσας ἐπὶ 30ετίαν εἰς τὸ κέντρον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἦτο ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς τῶν Χριστιανῶν ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον

ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ μὴ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τὸν Λευϊτικὸν νόμον καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων. Ὁ ***Πέτρος***, ἐξ ἄλλου, ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ ὀπαδοῦ τοῦ στενωτέρου Ἰουδαϊκοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς Ἀπόστολον τῆς Καθολικότητος. Ἡ δειλία, ἥτις εἰς τὸν χαρακτῆρά του ἦτο τόσον παραδόξως συγκεκερασμένη μὲ τὴν τόλμην, ἡ προσαρμοστικότης, ἥτις εἰς τὴν ἀναστροφήν του προσέδιδεν Ἰουδαϊκὸν χρωματισμὸν ἐφ᾽ ὅσον εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ πρεσβυτέρων ἢ μεταξὺ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεσταλμένων τοῦ Ἰακώβου, τὸν ἔκαμεν ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ θεωρῆται (παρὰ τὴν θέλησίν του, βεβαίως) ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑβραίων Χριστιανῶν ὡς ἀρχηγός των. Ἐν τούτοις, ὁ Πέτρος ἦτο ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινες κατενόησαν τὸν παγκόσμιον χαρακτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὑπεστήριξεν ἐκθύμως τὸν ἀγῶνα τοῦ Παύλου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὰς ἁλύσεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ὅταν δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἱεραποστολικάς του περιοδείας, αἱ ἀντιλήψεις του ἐγένοντο βαθμηδὸν εὐρύτεραι, ἕως οὗ τὸν βλέπομεν ρητῶς καὶ ἐπισήμως ἐγκρίνοντα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου (Β΄. Πέτρ. γ΄. 15, 16). Ὁ Πέτρος ἵσταται εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Παύλου—προοδευτικώτερος τοῦ Ἰακώβου, ὀλιγώτερον ριζοσπάστης τοῦ Παύλου.

Εἰς τὸν ἀγαπητὸν ὅμως Μαθητὴν ***Ἰωάννην*** ἐπεφυλάσσετο νὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως—νὰ τοποθετήσῃ οὕτως εἰπεῖν τὴν κατακλεῖδα τοῦ μεγάλου τόξου τῆς Ἀληθείας. Τοῦτο ἦτο ἡ κορωνὶς τῆς μακρᾶς ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου, ἥτις παρετάθη πιθανῶς μέχρι τῆς χαραυγῆς τοῦ 2ου αἰῶνος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην βλέπομεν ἐξέλιξιν καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν πνευματικήν. Εἰς τὰ μεταγενέστερα συγγράμματά του βλέπομεν ὅτι ἐμβαθύνει πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἢ κατὰ τὰ ἔτη τῆς μαθητείας του. Ὁ «υἱὸς βροντῆς» τοῦ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον (γ΄. 17) εἶχε πολλὰ νὰ διδαχθῇ, ἕως οὗ γίνῃ ὁ ἐν Πάτμῳ δραματιστὴς τῆς Ἀποκαλύψεως· καὶ οὗτος πάλιν εἶχεν ἀκόμη πολλὰ νὰ μάθῃ, ἕως οὗ εἰς γῆρας βαθύ, γίνῃ ὁ Ἀπόστολος τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἐν τούτοις, εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην ἐξέλιξιν τοῦ Ἰωάννου δὲν βλέπομεν κανένα συγκλονιστικὸν σταθμόν. Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὸ ὅραμα τῆς πρὸς Δαμασκὸν ὁδοῦ συνεκλόνισεν αὐτὸν ὁλόκληρον, ὑπῆρξε τελεία ἀνατροπὴ ὅλων τῶν σκέψεων καὶ βλέψεών του, καὶ ἐδημιούργησε χάσμα μέγα μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μετέπειτα βίου του. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν μετ᾽ ἄλγους ἐνεθυμεῖτο τὰς πράξεις τοῦ Σαύλου τοῦ διώκτου τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Λούθηρος, ὁ Παῦλος ἦτο ἐκ τῶν πνευμάτων ἐκείνων, ἅτινα διὰ συγκλονισμοῦ ψυχικοῦ μεταστρέφονται εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀληθείας. Ὁ Ἰωάννης τοὐναντίον ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἁγίων ἐκείνων χαρακτήρων, οἵτινες λίαν πρωΐμως αἰσθάνονται τὴν ἕλξιν τῆς Θείας χάριτος καὶ εἰς τὸν βίον τῶν ὁποίων ἡ θρησκεία καὶ ὁ λόγος συμβαδίζουν καὶ συναποτελοῦν τὸν στήμονα καὶ τὴν κρόκην (τὸ στημόνι καὶ τὸ ὑφάδι) μιᾶς ἁγίας ζωῆς ἄνευ συγκλονισμῶν καὶ μὲ μίαν διαρκῆ καὶ ἤρεμον πρόοδον καὶ διεύρυνσιν πνευματικήν.

Περὶ τοῦ πατρός του Ζεβεδαίου (ἢ Ζαβδιὸ) γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἦτο

ἁλιεὺς ἐν Βηθσαϊδᾷ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀρκετὰ εὐκατάστατος ὥστε νὰ ἔχῃ ὑπηρέτας «μισθωτοὺς» (Μάρκ. α΄. 20). Ἡ σύζυγός του Σαλώμη ἦτο ἀδελφὴ τῆς Παρθένου Μαρίας, μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ, συνεπῶς οἱ υἱοί της Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἦσαν κατὰ σάρκα πρῶτοι ἐξάδελφοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Τὸν Ἰωάννην συναντῶμεν διὰ πρώτην φορὰν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ Προδρόμου Ἰωάννου, παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Ναὶ μὲν δὲν ὀνομάζει ἑαυτὸν ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν αἰώνων πάντες παρεδέχθησαν ὅτι ἐκ τῶν δύο ἐκείνων μαθητῶν τοῦ Βαπτιστοῦ, οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν, ὁ εἷς, ὁ μὴ κατονομαζόμενος, ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Εὐαγγελιστὴς (Ἰωάν. α΄. 35 - 42). Ὁ ἕτερος Ἀνδρέας ἐζήτησεν εὐθὺς τὸν ἀδελφόν του Σίμωνα Πέτρον, δὲν ἀναφέρεται ὅμως ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀνεζήτησε τὸν ἀδελφόν του Ἰάκωβον, ὥστε συμπεραίνομεν ὅτι οὗτος εἶχε μείνει ἐν Γαλιλαίᾳ. Πῶς ὁ Ἰωάννης εὑρέθη ἐν Ἱερουσαλὴμ μακρὰν τῆς πατρικῆς ἐργασίας, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς συμμετεῖχε; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἡ ἁλιευτικὴ ἐργασία τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τοῦ συντρόφου του Ἰωνᾶ (πατρὸς τοῦ Σίμωνος καὶ τοῦ Ἀνδρέου), ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε ἔστελλον ἰχθῦς εἰς τὴν ἀγορὰν Ἱεροσολύμων, ὅπου εἶχον ἀντιπρόσωπον ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν των, ὡς φαίνεται ἐκ περιτροπῆς.

Ἡ προσχώρησις τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Χριστὸν παρὰ τὸν Ἰορδάνην δὲν ἦτο ἡ ὁριστικὴ κλῆσις αὐτοῦ. Ὁ Ἰωάννης συνώδευσε μὲν κατόπιν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ὁ μικρὸς πυρὴν τῶν μαθητῶν φαίνεται νὰ ἐπανῆλθε πρὸς καιρὸν εἰς τὰς κοσμικὰς αὐτοῦ ἀσχολίας. Ἡ ὁριστικὴ κλῆσις τόσον τοῦ Ἰωάννου, ὅσον καὶ τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Ἀνδρέου καὶ τοῦ Σίμωνος, ἐπῆλθε παρὰ τὴν Θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὴν θαυματουργικὴν ἄγραν τῶν ἰχθύων (Λουκ. ε΄. 1 - 11).

Ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν, οὓς ὁ Κύριος ἡμῶν συνεκέντρωσε περὶ Ἑαυτόν, οἱ πλησιέστερον πρὸς Αὐτὸν ἱστάμενοι ἦσαν οἱ τέσσαρες οὗτοι ἁλιεῖς τῆς Βηθσαϊδᾶ. Ἐξ αὐτῶν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν, ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, οἱ «ἐκλεκτῶν ἐκλεκτότεροι». Εἰς αὐτοὺς μόνους ἐξ ὅλων τῶν μαθητῶν ἔλαχε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ γίνουν αὐτόπται μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Ἀγωνίας ἐν Γεθσημανῆ. Ἐκ τῶν τριῶν πάλιν τούτων, ὁ ἀγαπητότερος εἰς τὸν Διδάσκαλον ἦτο ὁ Ἰωάννης. Καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του οὗτος γράφει ὡς γνωρίσας καλλίτερον καὶ βαθύτερον τῶν ἄλλων μαθητῶν τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου καὶ Διδασκάλου του.

Μ᾽ ὅλον τοῦτο ὁ χαρακτὴρ τοῦ νεαροῦ Ἰωάννου δὲν ἦτο τέλειος καὶ ἰδεώδης· Εἶχεν, ὡς εἴπομεν, πολλὰ ἀκόμη νὰ μάθῃ καὶ πολλὰ νὰ ἀπομάθῃ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἰωάννης συμμετεῖχεν εἰς τὰ ἐλαττώματα τῆς μεμψιμοιρίας, ἀνυπομονησίας, φιλαυτίας, φιλοδοξίας, σκληροκαρδίας καὶ ἐλλείψεως πνευματικῆς ἀντιλήψεως, ἅτινα, ὡς ἱστοροῦσιν οἱ Εὐαγγελισταί, ἐχαρακτήριζον ὅλους τοὺς μαθητάς (1). Εἰς ἐπίμετρον, εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι σχεδὸν εἰς ἑκάστην περίπτωσιν

(1) Ματθ. ιε΄. 16, ιϛ΄. 6—12, Ἰωάν. ιβ΄. 16, Μάρκ. θ΄. 33, Λουκ. θ΄. 49, κβ΄. 24, κδ΄. 25 καὶ ἀλλαχοῦ.

καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης, εἴτε μόνος εἴτε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου, ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως, ἡ μνεία αὕτη συνδέεται μὲ παράπτωμά τι.

α) Οὕτω λ. χ. ὅτε μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἠγέρθη μωρά τις συζήτησις περὶ τοῦ τίς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ μεγαλείτερος (Λουκ. θ'. 46), ὁ Ἰησοῦς ἐπέπληξεν αὐτοὺς εἰπών: «Ὁ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν οὗτος ἔσται μέγας». Τότε ὁ Ἰωάννης εἶπεν: «Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν· ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν». Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φθονεροῦ καὶ στενοκεφάλου πνεύματος, ὅπερ πορεκίνησε τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ὅτε ἠγγέλθη ὅτι δύο ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ὁ Ἐλδὰδ καὶ ὁ Μηδάδ, ἤρχισαν νὰ προφητεύουν, νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Μωϋσῆν: «Κύριέ μου Μωϋσῆ, ἐμπόδισον αὐτούς! »Ὁ δὲ μέγας νομοθέτης ἀπήντησε: «Ζηλοτυπεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ; εἴθε πᾶς ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου νὰ ἦσαν προφῆται καὶ ὁ Κύριος νὰ ἐπέθετεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Αὐτοῦ!» (Ἀριθ. ια'. 26—29). Ὁμοία ἦτο καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν: «Μὴ κωλύετε, ὅστις γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν». Δυστυχῶς τὸ δίδαγμα τοῦτο μόλις σήμερον μετὰ δεκαεννέα αἰῶνας ἤρχισαν οἱ Χριστιανοὶ νὰ μανθάνουν!

β) Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰάκωβος πάλιν ἐπέσυραν ἐφ' ἑαυτοὺς αὐστηρὰν καὶ δημοσίαν ἐπίπληξιν. Κώμη τις τῆς Σαμαρείας ἠρνήθη νὰ παράσχῃ φιλοξενίαν εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητάς του, πορευομένους εἰς Ἱερουσαλήμ· τόσον δὲ ὠργίσθησαν οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὥστε εἶπον: «Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς ὁ Ἠλίας ἐποίησε;» (Λουκ. θ'. 54). Δὲν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Χριστόν, Αὐτὸς νὰ καταβιβάσῃ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐζήτησαν τὴν ἄδειάν Του, αὐτοὶ νὰ ἐξοντώσουν διὰ πυρὸς τοὺς ἀρνηθέντας (ἕνεκα μισαλλοδοξίας) φιλοξενίαν Σαμαρείτας. Καὶ ἐπικαλοῦνται εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ἠλία! Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς Χριστιαν. Ἐκκλησίας, ἐχύθησαν ποταμοὶ αἱμάτων, καὶ ἐθανατώθησαν μυριάδες ἀνθρώπων διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δῆθεν διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν φονευομένων. Ἀκόμη δὲ καὶ τὴν σήμερον ἡ μισαλλοδοξία βασιλεύει εἰς πολλὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ ἐπειδὴ οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς μισαλλοδοξίας δὲν ἔχουν πλέον τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ θανατώνειν, ἀναγκάζονται νὰ περιορίζωνται εἰς πικροχόλους ὕβρεις καὶ λοιδωρίας κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων. Καὶ αὐτὸ ὀνομάζουν Χριστιανισμὸν καὶ νομίζουν ὅτι οὕτω προσφέρουν ὑπηρεσίαν εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου ἐπίπληξις τοῦ Κυρίου ἰσχύει καὶ δι' ὅλους τοὺς παραφόρους τούτους ζηλωτάς: «Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματος ἐστέ! Ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι ἀλλὰ σῶσαι!»

γ) Ἀκόμη μίαν φορὰν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου προβάλλουν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ὡς παρεξηγοῦντες τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κυρίου των καὶ μηδόλως ἐννοήσαντες τὰς διδασκαλίας Του. Τὸ πρᾶγμα συνέβη εἰς μίαν σοβαρὰν στιγμὴν τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Διδασκάλου, ὅστις, καταζητούμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν Του εἶχε καταφύγει μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς τὴν μικρὰν κώμην Ἐφραΐμ. Ἐκεῖθεν

δὲ ἐξεκίνησαν εἰς τὴν τελευταίαν ἐκείνην πορείαν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἥτις ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶ. Καθ' ὁδὸν λοιπὸν ἡ Σαλώμη, μήτηρ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, στηριζομένη εἰς τὴν συγγένειάν της πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, εἰς τὴν ἀγάπην, ἣν ἐδείκνυεν ὁ Διδάσκαλος πρὸς τοὺς υἱούς της καὶ εἰς τὰς ὑλικὰς θυσίας καὶ ὑπηρεσίας, ἃς αὐτὴ προσέφερε πρός τε τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητάς (²) τῷ ὑπέβαλε τὴν αἴτησιν (ἐκ συνεννοήσεως, ἀναμφιβόλως, μετὰ τῶν υἱῶν της) ὅπως ἐν τῇ βασιλείᾳ Του, ὁ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καθήσωσιν ὁ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ ὁ ἕτερος ἐξ ἀριστερῶν Αὐτοῦ (Ματθ. κ'. 21). Καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμᾷ καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς υἱούς, δηλῶν εἰς αὐτοὺς ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐζήτουν, ἦτο ἐπέμβασις εἰς τὰ δικαιώματα τῆς Θεότητος. Εἰς τὴν ἐπίπληξιν δὲ ταύτην προσετέθη καὶ ἡ ἀποδοκιμασία τῶν ἠγανακτισμένων συμμαθητῶν των, οἵτινες ἀναμφιβόλως εἶχον καὶ αὐτοὶ τὰς βλέψεις καὶ ἐλπίδας των καὶ θὰ διεξεδίκουν καὶ αὐτοὶ θρόνους καὶ προνόμια. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔσπευσε νὰ καταστείλῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ τὴν ἐγωϊστικὴν ταύτην ἅμιλλαν. Συγκαλέσας ἅπαντας τοὺς μαθητὰς περὶ Αὐτόν, εἶπεν εἰς αὐτούς: «Μεταξύ σας δὲν πρέπει νὰ βασιλεύουν τοιαῦται σκέψεις περὶ θρόνων καὶ προνομίων· ἀλλ' ὅστις θέλει μεταξύ σας νὰ ἦναι μέγας, ἂς γίνῃ ὑπηρέτης τῶν ἄλλων· ὅπως καὶ Ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον οὐχὶ διὰ νὰ ὑπηρετηθῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπηρετήσω καὶ νὰ δώσω τὴν ζωήν Μου λύτρον ὑπὲρ τῶν ἄλλων».

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς παρεκτροπὰς ταύτας, αἵτινες ἦσαν κοιναὶ ἀδυναμίαι τῶν τότε ἀρχαρίων μαθητῶν, ὁ Ἰωάννης φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησε νὰ προοδεύῃ πνευματικῶς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τὸν ἔταξε μεταξὺ τῶν τριῶν «ἐκλεκτοτέρων» μαθητῶν, οὓς ἔκρινεν ἀξίους τοῦ νὰ ἴδωσι τὴν δόξαν τῆς Μεταμορφώσεώς Του καὶ τὴν ἄφατον ἀγωνίαν τῆς Γεθσημανῆ. Ἐπίσης δὲ τὸν ἐτίμησε διὰ τῆς ἰδιαιτέρας ἀγάπης Του.

Ὅτε ἐπῆλθε τὸ τέλος —ἡ προδοσία, ἡ δίκη καὶ ἡ σταύρωσις τοῦ Ἰησοῦ— καὶ «οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες Αὐτόν, ἔφυγον» (Ματθ. κϛ'. 56), ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁ πρῶτος, ὅστις συνῆλθεν ἐκ τοῦ πανικοῦ τούτου, καὶ μετὰ τοῦ Πέτρου ἀκολουθήσας τοὺς συλλαβόντας τὸν Κύριόν του, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, ὅπου ἦτο γνωστός, ἐνῷ ὁ Πέτρος ἔμεινεν ἔξω, ἕως οὗ τῇ παρακλήσει τοῦ Ἰωάννου εἰσήχθη καὶ αὐτός. Καὶ τοιουτοτρόπως ὁ ἀγαπητὸς Μαθητὴς παρέμεινε πλησίον τοῦ Διδασκάλου του καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν τραγικὴν νύκτα καὶ τὸν ἠκολούθησε τὴν ἐπαύριον εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ἦτο δὲ παρών, μετὰ τῶν τεσσάρων εὐσεβῶν γυναικῶν, πλησίον τοῦ Σταυροῦ καθ' ὅλην τὴν ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν τοῦ Σωτῆρος. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἐκ τῶν μαθητῶν, ὅστις οὕτως ἐκ του συστάδην παρηκολούθησε τὸ μαρτύριον τοῦ Σταυροῦ. Εἰς αὐτὸν δὲ ὁ ἐκπνέων Κύριος ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῆς ἀνθρωπίνης Μητρὸς Αὐτοῦ.

(Ἀκολουθεῖ)

(²) Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Σαλώμη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις παρηκολούθει τὸν Ἰησοῦν μετ' ἄλλων εὐσεβῶν γυναικῶν αἵτινες ὑπηρέτουν αὐτὸν καὶ ἐδαπάνων ἐξ ἰδίων διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Ζεβεδαῖος εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ὥστε ἡ Σαλώμη δὲν εἶχε πλέον οἰκιακὰς ἀπασχολήσεις.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ

Α΄.

Ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν τοῦ Ἰσραὴλ δύο ἑορταὶ προβάλλουν μετ' ἰδιαιτέρας ἐπισημότητος — τὸ ***Σαββατικὸν ἔτος*** ἢ ***ἔτος τῆς ἀφέσεως*** καὶ τὸ ***Ἰωβηλαῖον ἔτος.*** Συνέπιπτον δὲ ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον ἀνὰ πᾶν ἕβδομον ἔτος, τὸ δὲ δεύτερον ἀνὰ πᾶσαν ἑβδόμην «ἑβδομάδα ἐτῶν», ἤτοι ἀνὰ πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο τούτων ἑορτῶν παρουσιάζουν αὗται καὶ ἄλλην πλευρὰν σπουδαιοτάτην — τὴν πλευρὰν τῆς ***κοινωνικῆς σκοπιμότητος.*** Ἐξελέγησαν δηλ. αἱ δύο αὗται ἑορταὶ διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἡ βάσις πρὸς ἐφαρμογὴν ***τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας τῆς Πεντατεύχου.*** Εἶναι μάλιστα τόσον σπουδαῖαι ἀπὸ καθαρῶς κοινωνικῆς ἀπόψεως αἱ νομοθετικαὶ διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων αἱ δύο αὗται ἑορταὶ ἐθεσπίσθησαν, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ δύο αὗται ἑορταὶ ἀποτελοῦν τοὺς δύο πόλους, πέριξ τῶν ὁποίων κινεῖται ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τῆς Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξετάσω κατὰ τρόπον ἐξαντλητικὸν τὸ ὑπὸ μελέτην ζήτημα· μία τοιαύτη προσπάθεια θὰ ἀπῄτει ὅρια πολὺ εὐρύτερα τῆς παρούσης μελέτης. Θὰ ἀρκεσθῶ μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκθέσω τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς κοινωνικῆς ταύτης πολιτικῆς, ἰδίως δὲ νὰ ἀναζητήσω τὴν κατευθυντήριον γραμμήν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ χαράξει τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς του.

Ἓν ἐκ τῶν βασικωτέρων, ἀλλὰ καὶ ἀκανθωδεστέρων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἑκάστης χώρας, εἶναι ***ἡ κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου*** μεταξὺ τῶν κατοίκων της. Ὅσον δικαιότερον γίνεται ἡ κατανομὴ αὕτη εἰς μίαν ὡρισμένην χώραν, τόσον τῆς χώρας ταύτης τὰ κοινωνικὰ θεμέλια παρουσιάζονται ἀρραγέστερα καὶ ἀσφαλέστερα. Ὅπου τοὐναντίον ὁ πλοῦτος συγκεντροῦται εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων εἰς βάρος τῶν πολλῶν, ἐκεῖ αἱ κοινωνικαὶ διαμάχαι συχνότεραι καὶ ὀξύτεροι, Ἐκεῖ ὅπου μέγα ποσοστὸν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀντιπροσωπεύει ἡ τάξις τῶν ***προλεταρίων,*** τῶν ἀκτημόνων δηλ, οἱ ὁποῖοι ὡς μόνον βιοποριστικόν των μέσον ἔχουν τοὺς δύο των βραχίονας, τοὺς ὁποίους ἐκμισθώνουν ὅταν εὑρίσκουν ἐργοδότην πρόθυμον νὰ τοὺς μισθώσῃ καὶ ὑπὸ τοὺς ὁσονδήποτε ἐξευτελιστικοὺς ὅρους, τοὺς ὁποίους κατορθώνει ὁ ἐργοδότης οὗτος νὰ ἐπιβάλλῃ. ἐκεῖ ἡ κοινωνικὴ διαπάλη πολὺ συχνὰ παρουσιάζει τὴν εἰκόνα πραγματικῆς τρικυμίας· ὅπου πάλιν ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖται κατὰ τὴν μεγαλειτέραν πλειονότητα ἀπὸ μικροϊδιοκτήτας καὶ μικροεισοδηματίας, ἐκεῖ τοιαῦται τρικυμίαι καὶ ἀνατροπαὶ παρουσιάζονται ὅλως ἀπίθανοι. Τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου προβλήματος τὴν λύσιν ἐπεδίωξαν αἱ ἐπεδίωξαν αἱ νομοθετικαὶ διατάξεις αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὰς δύο προμνημονευθείσας ἑορτάς.

Ἡ πρώτη διάταξις ἡ ἀναφερομένη εἰς τὸ Σαββατικὸν ἔτος, ἥτις ἔχει σημασίαν διὰ τὸ ζήτημά μας, εἶναι ***ἡ ἀπαγορεύουσα τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς***

κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους τούτου. (Λευιτ. κε΄. 2-7). Πᾶσα οἱασδήποτε φύσεως γεωργικὴ καὶ καλλιεργητικὴ ἐργασία ἀνεστέλλετο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Σαββατικοῦ ἔτους. Λόγος προφανὴς τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ὁ γεωπονικός. Τὰ πρωτόγονα καὶ στοιχειώδη μέσα, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διετίθεντο διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἰδίᾳ δὲ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν λίπανσιν αὐτῆς, καθίστων ἀπαραίτητον, χάριν αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος τῆς παραγωγῆς, τὴν ἀνὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἀνάπαυλαν εἰς τὴν καλλιέργειαν, διὰ νὰ δίδηται οὕτω πως εἰς τὴν Φύσιν ὁ ἀπαραίτητος χρόνος ὅπως ἀνανεώνῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὰ καταναλωθέντα παραγωγικὰ αὐτῆς στοιχεῖα. Ὅ,τι δηλ. ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἦτο διὰ τὸν ἐργαζόμενον ἄνθρωπον, τοῦτ' αὐτὸ ἦτο διὰ τὴν μοχθοῦσαν γῆν τὸ Σαββατικὸν ἔτος—ἀνάπαυσις καὶ ἀνανέωσις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Ἐὰν ὅμως ὁ γεωπονικὸς ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης, δὲν φαίνεται νὰ ἦτο καὶ ὁ μοναδικός. Ἄλλαι διατάξεις σχετιζόμεναι μὲ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην προδίδουν τὸν κοινωνικὸν χαρακτῆρα τοῦ θεσμοῦ. Ἡ κυριοτέρα δὲ τῶν διατάξεων τούτων εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς ἀνεστέλλετο τρόπον τινα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Σαββατικοῦ ἔτους ***τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος*** ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων, διότι ἀπηγορεύετο εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἀγροτικοῦ κτήματος ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν, τοὺς ὁποίους ἀνέδιδεν ἀφ' ἑαυτῆς ἡ γῆ κατὰ τὸ ἔτος τοῦνο (Ἔξοδ. κγ΄. 10-11, Λευϊτ. κε΄. 5). Τὰ ἀγροτικὰ κτήματα ἦσαν ἀνοικτὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ἡ αὐτοφυὴς καρποφορία των ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν πάντων. Ὅλοι, μὴ ἀποκλειομένου καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ δρέψουν τοὺς αὐτοφυεῖς καρπούς, εἰς οὐδένα ὅμως ἀπολύτως ἐπετρέπετο νὰ τοὺς συγκομίσῃ καὶ ἀποθηκεύσῃ. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκ τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς Παλαιστίνης ἦσαν αἱ ἐλαῖαι καὶ αἱ σταφυλαί, καρποὶ δηλ. οἵτινες ἠδύναντο νὰ παραχθοῦν καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας κατ' ἔτος τι ἐπιμελείας, θὰ γείνῃ ἀντιληπτὴ ἡ πρακτικὴ σημασία τοῦ μέτρου τούτου διὰ τοὺς ἀκτήμονας καὶ τοὺς πένητας. Πολὺ σπουδαιοτέρα ὅμως συνέπεια τῆς διατάξεως ταύτης ἦτο ὅτι δι' αὐτῆς διεμορφοῦτο παρὰ τῷ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ ἡ συναίσθησις περὶ τῶν ***καθηκόντων τῆς ἰδιοκτησίας.*** Ἡ περιοδικὴ ἀναγκαστικὴ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἰσραηλίτου ἀπὸ τὴν ἄσκησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰδιοκτησίας του ἐμόρφωνε βαθμιαίως παρ' αὐτῷ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἰδιοκτησία του ἐπὶ ἑνὸς ὡρισμένου κτήματος δὲν ἦτο κἄτι τὸ ***ἀπόλυτον,*** δὲν ἦτο κἄτι τὸ ὁποῖον ***μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ*** εἶχε τεθῇ, ἀλλ' ἦτο καὶ πηγὴ ***ὑποχρεώσεων.*** Ὁ Ἰσραηλίτης ἰδιοκτήτης ἀγροτικοῦ κτήματος δὲν ἦτο κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰμὴ εἷς ἁπλοῦς ***οἰκονόμος*** τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἂν ἡ θέσις αὕτη τῷ προσεπόριζεν ὡρισμένα ὠφέλη, ἤτοι, τὴν κάρπωσιν τοῦ κτήματος, τῷ ἐπέβαλλε συγχρόνως καὶ ὡρισμένας ὑποχρεώσεις ὑπὲρ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Τῶν ὑποχρεώσεων δὲ τούτων τὸ Σαββατικὸν ἔτος ἀπετέλει τὴν ζωηροτήραν δυνατὴν ὑπόμνησιν.

Τὴν ἐντύπωσιν ταύτην καθίστων ἀκόμη ζωηροτέραν ἄλλαι διατάξεις, δι' ὧν ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας ἀγροτικῶν κτημάτων διάφοροι ὑποχρεώσεις ὑπὲρ τῶν πενεστέρων κοινωνικῶν τάξεων, ὡς λ. χ. ἡ ἀφιέρωσις ἑνὸς τμήματος ἑκάστης συγκομιδῆς ὑπὲρ τῶν πτωχῶν (Λευϊτ. ιθ΄. 9—10, κγ΄ 22, Δευτ. κδ΄ 19—21). Αἱ

ὑποχρεώσεις αὗται εἶναι σπουδαιόταται ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, ὄχι τόσον διὰ δι᾿ αὐτῶν ἐπιτυγχανομένην ἀνακούφισιν τῶν πενήτων, οὐχὶ εὐκαταφρότητον καὶ ταύτην, ὅσον διότι ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς περὶ Σαββατικοῦ ἔτους διατάξεις,, ὡς καὶ τὴν συνεχῆ ἐν τῷ Νόμῳ ὑπόμνησιν ὅτι *«ἡ γῆ ἀνήκει εἰς τὸν Κύριον»* (Λευϊτ. κε΄. 23, κε΄. 24, κγ΄. 10, Δευτ. ε΄. 31, 33 κ.λ.π.) ἔτεινον εἰς τὸ νὰ μορφώσουν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἰσραηλίτου μίαν ἔννοιαν περὶ ἐγγείου ἰδιοκτησίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ δικαιώματα εὑρίσκοντο ἐν λογικῇ ἰσορροπίᾳ πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις. Ἔννοιαν ἡ ὁποία ριζουμένη παρὰ τῷ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ θὰ ἐξεμηδένιζε μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων πηγῶν τῶν κοινωνικῶν ταραχῶν—τὴν ἄκρατον καὶ ἐγωϊστικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐδόθη καὶ Θεία ὑπόσχεσις, καθ' ἣν ἡ ἐσοδεία τοῦ ἕκτου ἔτους θὰ ἦτο ἰδιαιτέρως πλουσία, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ ὄχι μόνον εἰς τοῦ ἔτους τούτου τὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τοῦ ἑβδόμου καὶ τοῦ ὀγδόου μέχρι τῆς νέας συγκομιδῆς. (Λευϊτ. κε΄ 20—22). Ὅ,τι δηλ. ἐγένετο μὲ τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὸ αὐτὸ θὰ ἐπανελαμβάνετο μὲ τὴν ἐπηυξημένην παραγωγὴν τοῦ ἕκτου ἔτους.

Πολὺ ἐντονώτερος ὅμως εἶναι ὁ κοινωνικὸς χαρακτὴρ ἑτέρας διατάξεως σχετικῆς μὲ τὸ Σαββατικὸν ἔτος. Τὸ ἔτος τοῦτο καλεῖται καὶ ***ἔτος τῆς ἀφέσεως,*** τοῦτο δὲ διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀφίεντο ***ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ χρέη.*** τὰ ὁποῖα Ἰσραηλῖται ὤφειλον πρὸς Ἰσραηλίτας (Δευτ. ιε΄. 1—4). Ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ γνῶμαι τῶν ἑρμηνευτῶν ἐδιχάσθησαν. Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι ***δὲν ἐχαρίζοντο*** τὰ χρέη, ἀλλ' ἁπλῶς ***ἀνεστέλλετο*** κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ εἴσπραξίς των, καὶ τοῦτο διότι μὴ ὑπαρχούσης κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συγκομιδῆς, ἔλειπον τὰ μέσα τῆς πληρωμῆς, ***ἀνεβίουν*** δὲ ταῦτα κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος. Ἄλλοι πάλιν δέχονται ὅτι ἐπήρχετο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πλήσης καὶ ὁριστικὴ ***ἀπόσβεσις*** τῶν χρεῶν, ἀποκλειομένης τῆς ὁπωσδήποτε ἀναβιώσεώς των. Ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῆς δευτέοας ταύτης γνώμης, μὲ τὴν ὁποίαν συντάσσονται καὶ πάντες οἱ Ἑβραῖοι ἑρμηνευταί, συνηγορεῖ ὄχι μόνον ἡ λεκτικὴ διατύπωσις τῆς διατάξεως, ἀλλὰ καὶ ὁ γενικώτερος σκοπὸς τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἦτο νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ διαιώνισις τῶν χρεῶν, ὑπὸ τὰς δυσαρέστους συνεπείας τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο ἄλλως νὰ κύπτῃ ἐπ᾿ ἀόριστον ὁ ἄπορος ὀφειλέτης.

Τὸ μέτρον τοῦτο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως προσβάλλον τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, διότι παρουσιάζεται ἐπιτυγχανομένη δι᾿ αὐτοῦ μία βιαία καὶ αὐθαίρετος ἀφαίρεσις περιουσιακῶν στοιχείων ὡρισμένων πολιτῶν πρὸς ὄφελος ἄλλων. Ἡ ἐντύπωσις ὅμως αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ἀπολύτως, λαμβανομένου ὑπ᾿ ὄψιν πρῶτον, ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἀπηλευθεροῦτο ἁπλῶς ἀπὸ τῆς δικαστικῆς διώξεως πρὸς καταβολὴν τοῦ χρέους του, δὲν ἀπηλλάσσετο δὲ καὶ τῆς ἠθικῆς πρὸς τοῦτο ὑποχρεώσεως, ἥτις ἀσφαλῶς θὰ ἦτο ζωηροτέρα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἰσραηλίτου ἢ εἰς τὴν συνείδησιν οἱουδήποτε ἄλλου συγχρόνου του· δεύτερον δέ, ὅτι τὰ περὶ ὧν πρόκειται χρέη ἦσαν κατὰ κανόνα, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ὄχι ἐμπορικά, ἀλλὰ χρέη συναπτόμενα πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτου ἀτομικῆς ἢ οἰκογενειακῆς ἀνάγκης, τῶν ὁποίων ἡ πέραν ἑνὸς ὡρισμένου χρονικοῦ ὁρίου διαιώνισις, ἐνῷ

ἀφ' ἑνὸς θὰ ἔπρεπε νὰ παρέχῃ εἰς τὸν δανειστὴν σοβαρὰς ἐλπίδας ἐξοφλήσεως, θὰ ἀπετέλει ἀφ' ἑτέρου διὰ τὸν ὀφειλέτην μίαν ματαίαν ὅσον καὶ ὀδυνηρὰν παράτασιν ἑνὸς βάρους.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἀπόψεως τῆς δικαιοσύνης, ἡ κοινωνικὴ σκοπιμότης τῆς διατάξεως εἶναι προφανής. Τὸ βάρος τῶν ἀτομικῶν χρεῶν, διαιωνιζόμενον καὶ ὁλονὲν αὐξανόμενον, οὐχὶ σπανίως ἔχει περιαγάγει ὁλοκλήρους τάξεις ἀνθρώπων εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἐξουθενώσεως, ὥστε νὰ καταστῇ ἀναγκαία ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων λῆψις ριζικῶν μέτρων πρὸς ἀποτροπὴν κοινωνικῶν ἀνατροπῶν. Παράδειγμα τούτου ζωηρόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἂς ἀναφέρωμεν τὰ σκληρὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ὁ Σόλων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀπεριγράπτου δυστυχίας, ἡ ὁποία ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ἐξ αἰτίας τῶν ἀτομικῶν χρεῶν, ἐφαρμόσας τὴν περίφημον ***σεισάχθειαν***, ἤτοι κηρύξας ἀπεσβεσμένας τὰς δι' ἰδιωτικὰ χρέη ἐγγεγραμμένας ὑποθήκας, ἐλαττώσας δὲ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος κατὰ 27 % διὰ νὰ διευκολύνῃ οὕτω πως τὴν ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν. Κατὰ τοῦ κακοῦ τούτου ἡ προμνησθεῖσα Μωσαϊκὴ διάταξις θέτει ἐκ τῶν προτέρων ἕνα αὐτομάτως λειτουργοῦντα φραγμόν, ὁ ὁποῖος ἂν ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται ἱκανοποιῶν ἀπολύτως τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, ἐξυπηρετεῖ ὅμως ἐπαρκέστατα τὴν κοινωνικὴν ἀνάγκην, δι' ἣν ἐτέθη.

Πρὸς πληρεστέραν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐτέθη καὶ μία συμπληρωματικὴ διάταξις, διὰ τῆς ὁποίας προλαμβάνεται μία πονηρὰ σκέψις, ἥτις θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ἰσραηλίτου ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἔτους τῆς ἀφέσεως «Πρόσεχε εἰς σεαυτόν, μήποτε ἀνέλθῃ κακὸς στοχασμὸς ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, καὶ εἴπῃς: Πλησιάζει τὸ ἕβδομον ἔτος, τὸ ἔτος τῆς ἀφέσεως· καὶ πονηρευθῇ ὁ ὀφθαλμός σου κατὰ τοῦ πτωχοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ δὲν δώσῃς εἰς αὐτόν, καὶ βοήσῃ εἰς τὸν Κύριον κατὰ σοῦ καὶ γείνῃ εἰς σὲ ἁμαρτία» (Δευτ. ιε΄. 9—11). Διὰ τὴν τήρησιν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐντολῆς ἐδόθη Θεία ὑπόσχεσις, ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὁποίας συνεχίζεται καθ' ὅλας τὰς διαρρευσάσας μέχρι σήμερον χιλιετηρίδας τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν. «Κύριος ὁ Θεός σου θέλει σὲ εὐλογήσῃ, καθὼς ὑπεσχέθη εἰς σὲ καὶ θέλεις δανείζῃ εἰς πολλὰ ἔθνη, σὺ ὅμως δὲν θέλεις δανείζεσθαι· καὶ θέλεις βασιλεύσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔθνη, ἐπὶ σὲ ὅμως δὲν θέλουσι βασιλεύσῃ» (Δευτ. ιε΄ 6). Ἴσως δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ ἂν εἴπωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει σήμερον λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ εἶναι ὀφειλέτης εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μεγαλοτραπεζίτας. Καὶ ἴσως δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ ἂν εἴπωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει μέγα κράτος ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ πολιτικὴ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἐπιρρεάζηται ἀποφασιστικῶς ἀπὸ τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ συμφέροντα, τὰ νήματα τῶν ὁποίων τὰ χειρίζονται κατὰ κανόνα ἐκ τῶν ἀφανῶν παρασκηνίων οἱ ἐπιτήδειοι δάκτυλοι ὀλίγων βαθυπλούτων Ἰσραηλιτῶν. Οὕτω πως εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ταύτης ὁ Ἰσραὴλ δανείζει μέχρι σήμερον εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ βασιλεύει ἀφανῆς ἐπὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν.

(Ἀκολουθεῖ) *Γ. Α. Χατζηαντωνίου*

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

(συνέχεια καὶ τέλος)

Γ΄.

Ἐρχόμεθα ἤδη ἐκ τὰς ἁπτὰς καὶ ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις, ἅς παρέχει ἡ ἐπιστήμη, τοῦ ὅτι πράγματι μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἔλαβε χώραν εἷς μέγας Κατακλυσμός, ὅστις ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς ζωϊκῶν ὑπάρξεων—ἀνθρώπων καὶ ζῴων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Κατακλυσμὸς οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος τῶν διαφόρων γεωλογικῶν κατακλυσμῶν, τὰ δὲ ἴχνη του διατηροῦνται μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ δή:

1. Ἐν ***Σιβηρίᾳ,*** εἰς τὰ βορειότερα μέρη εὑρέθησαν κεχωσμένα ὀστᾶ, ὀδόντες. κέρατα ἐλεφάντων, ρινοκέρων, βουβάλων πολυπληθῶν, εἰς μερικὰ δὲ μέρη εὑρέθησαν διεσπαρμένα καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Τὰ λείψανα ταῦτα εὑρίσκονται συνήθως συγκεντρωμένα εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν κορυφῶν λόφων καὶ ὀρέων ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα εἰς μεγάλας ἀγέλας φεύγοντα τὸν κατακλυσμόν, κατέφυγον εἰς τὰ ὑψώματα καὶ ἐκεῖ κατεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Εἰς τὸν Ἀρκτικὸν Ὠκεανὸν πρὸς βορρᾶν τῆς Σιβηρίας, αἱ νῆσοι Λιάκωφ καὶ Νέας Σιβηρίας, ὅπου οὐδεμία βλάστησις ὑπάρχει ἢ ὑπῆρξε ποτέ, εἶναι γεμᾶται ἀπὸ ὀστᾶ ἐλεφάντων καὶ ρινοκέρων καὶ τὰ ὀστᾶ ταῦτα εἶναι προφανῶς οὐχὶ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Σιβηρίας εὑρέθησαν τὰ σώματα κολοσσιαίων ἐλεφάντων τῶν λεγομένων ***(μαμμούθ)***, ἱσταμένων ὀρθίων, μὲ τὰς σάρκας καὶ τὸ δέρμα των εἰς ἀρίστην διατήρησιν ὡς ἐκ τοῦ διαρκοῦς καὶ ὑπερβολικοῦ ψύχους. Πῶς εὗρον τὸν θάνατον τὰ μεγαθήρια ταῦτα; Ὄχι βέβαια διὰ χειρὸς ἀνθρώπου, διότι τότε ἄνθρωποι δὲν κατῴκουν τὴν Σιβηρίαν. Οὔτε ἀπέθανον ἐξ ἐπιδημίας, διότι τὰ πτώματα εἶναι παχέα καὶ φέρουν ὅλα τὰ σημεῖα τῆς εὐεξίας. Οὔτε ἐκ τῆς βαθμιαίας μεταβολῆς τοῦ κλίματος, διότι τότε δὲν θὰ ὑπῆρχον ἐκεῖ συσσωρευμένα εἰς τοιαύτας τεραστίας ἀγέλας. Τοιοῦτος μάλιστα τεράστιος συναγελασμὸς αὐτῶν τῶν κολοσσιαίων ζῴων δὲν εἶναι φυσικός, διότι τοιαῦτα ζῷα ἔπρεπε μᾶλλον εἰς μικροτάτας ἀγέλας νὰ περιφέρωνται χάριν εὐκολωτέρας εὑρέσεως τροφῆς. Τοῦτο καὶ ἡ συγκέντρωσίς των κατὰ μυριάδας οὐχὶ εἰς τὰς πεδιάδας, ἀλλ᾽ εἰς τὰ ὑψώματα, ἀποδεικνύει ὅτι τὰ μεγαθήρια ταῦτα συνεκεντρώθησαν ἐκ τρόμου καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὑψηλότερα σημεῖα διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰ ταχέως ἀναβαίνοντα ὕδατα ἑνὸς μεγάλου Κατακλυσμοῦ.

2. ***Εἰς τὴν Βόρειον Εὐρώπην.*** Ὅταν ἐκεῖ ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος (κατὰ τὴν Μεταπαγετώδη ἢ Παλαιολιθικὴν Περίοδον), ὁλόκληρος ἡ Βόρ. Εὐρώπη ἔβριθεν ἀπὸ μεγαλόσωμα ἄγρια θηρία—λέοντας, τίγρεις, ἐλέφαντας, ρινοκέρους, ἱπποποτάμους, ὑαίνας, ἄρκτους, λύκους, ἐλάφους, κτλ. Ἐλθὼν καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἔζη εἰς διαρκῆ πόλεμον πρὸς τὰ θηρία ταῦτα. Εἰς τὴν εὐθὺς ἑπομένην ὅμως περίοδον—τὴν Νεο-λιθικὴν λεγομένην—εὑρίσκομεν ὅτι τὰ μεγαθήρια ταῦτα ἐξέλιπον ἀποτόμως καὶ ὁλοτελῶς ἀπὸ τὴν Βορ. καὶ Δυτ. Εὐρώπην

καὶ οὐδὲν ἴχνος αὐτῶν εὑρίσκεται πλέον ἐκεῖ. Ἐπῆλθε, μὲ ἄλλους λόγους, ἓν μέγα κενὸν εἰς τὸν ζωϊκὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης μεταξὺ τῆς Παλαιο-λιθικῆς καὶ τῆς Νεο-λιθικῆς γεωλογικῆς περιόδου. Καὶ κατόπιν εὑρίσκομεν μόνον τὰ ζῷα ἐκεῖνα, ἅτινα καὶ τὴν σήμερον ἐνδιαιτῶνται ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καὶ ἐν Ἰνδοστάνῃ.

Πῶς λοιπὸν ἐξηφανίσθησαν τόσον ἀποτόμως τὰ μεγαθήρια ταῦτα τῆς Παλαιολιθικῆς περιόδου; Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐξωντώθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, διότι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μόνον ἄτεχνα λίθινα ὅπλα εἶχον. Ἐξ ἄλλου δὲ ἐὰν οὕτω πως ἐπήρχετο ἡ ἐξόντωσις, θὰ παρετηρεῖτο βαθμιαία τις πρόοδος εἰς αὐτήν, δηλ. θὰ ἐβλέπομεν τοὺς ἐλέφαντας, λέοντας, κτλ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐλαττώνωνται βαθμηδόν. Ἀλλὰ τοὐναντίον βλέπομεν τὰ θηρία ταῦτα ἀπειροπληθῆ καὶ ἀκμάζοντα μέχρι τέλους τῆς Παλαιολιθικῆς περιόδου καὶ τότε ἀποτόμως καὶ αἰφνιδίως τὰ βλέπομεν νὰ ἐξαφανίζωνται ὁλοτελῶς, χωρὶς ἓν ζῷον ἐξ ἑκάστου εἴδους νὰ περισωθῇ πρὸς συνέχισιν τοῦ εἴδους.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε εἰς ἐπιδημίαν οὔτε εἰς κλιματολογικὴν μεταβολὴν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὸν μέγαν τοῦτον ἐξαφανισμόν, ἐκτεινόμενον ἐπὶ τόσον μεγάλης ἐκτάσεως γῆς, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἀλλαχοῦ τὸ αἴτιον αὐτοῦ τοῦ περιέργου φαινομένου.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς περιόδου, εὑρίσκομεν τὰ λείψανα τῶν ζῴων συσσωρευμένα φύρδην μίγδην εἰς τεραστίους σωρούς. Εἶναι περίεργον γεγονὸς ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς περιόδου δὲν εὑρίσκονται πλέον τοιαῦται μεγάλαι συσσωρεύσεις ὀστέων.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄρνο εἰς τὴν Κ. Ἰταλίαν πρὸ 25-ετίας εἰς διάστημα 10 ἐτῶν ἀνεσκάφησαν 100.000 σκελετοὶ ἱπποποτάμων διαλελυμένοι καὶ ἀναμεμιγμένοι μὲ ὀστᾶ τίγρεων, ἐλάφων, ἐλεφάντων, ρινοκέρων καὶ ὑαινῶν. Τῷ 1847 τεράστιος σωρὸς παρομοίων ὀστέων εὑρέθη ἐν Ρωσσίᾳ, βραδύτερον δὲ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄγγλος τις παλαιοντολόγος βεβαιοῖ ὅτι ἀπὸ μίαν μόνην ἀνασκαφὴν ἐν Σικελίᾳ ἐξήχθησαν 20 τόννοι ὀστέων ἱπποποτάμων. Εἰς δὲ τὸ Σαντεναῖ τῆς Ἀνατ. Γαλλίας ὑπάρχει ὑψηλὸς λόφος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου βαθεῖα χαράδρα εἶναι γεμάτη ὀστέων λεόντων. ἄρκτων, λύκων, ἐλεφάντων, ἐλάφων, ἵππων καὶ βοῶν ἀναμίξ, ἅτινα ζῷα πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐδῶ εὗρον ὅλα μαζὺ τὸν θάνατον. Παρόμοια εὑρήματα, εἰς μικροτέραν κλίμακα, προῆλθον εἰς φῶς ἐν Ἀγγλίᾳ.

Σημειωτέον ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ συσσωρεύσεις ὀστέων ἀνήκουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γεωλογικὴν ἐποχήν, δηλ. εἰς τὸ τέλος τῆς Παλαιο-λιθικῆς ἐποχῆς, ἥτις πάλιν κλείει τὴν Πλειστόκαινον λεγομένην περίοδον, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν γεωλογικὴν περίοδον· μεθ᾽ ὃ ἀρχίζει ἡ Προϊστορικὴ λεγομένη περίοδος μὲ τὴν Νεο-λιθικὴν Ἐποχήν. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι εἰς ὅλας τὰς συσσωρεύσεις ἐκείνας τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, παντοῦ εὑρίσκονται ἀναμὶξ τὰ λείψανα σαρκοβόρων καὶ χορτοφάγων ζῴων, νεαρῶν τε καὶ γηραλέων, εἰς τρόπον μαρτυροῦντα ὅτι κάποιος ἐξαιρετικὸς κίνδυνος συνεκέντρωσεν εἰς τὰς ἀναριθμήτους αὐτὰς ἀγέλας

παντὸς εἴδους ζῷα, ἅτινα συνήθως δὲν συναγελάζοντο. Ποῖος δὲ ἄλλος κίνδυνος τις τρομερὸς εἰμὴ κατακλυσμὸς ὑδάτων ἐξηνάγκασε τὰς ἀγέλας ταύτας νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὑψώματα, ὅπου ἐπὶ τέλους τὰς κατέφθασαν καὶ τὰς κατέπιον τὰ ὁλοὲν ἐξογκούμενα ὕδατα;

Μήπως παρόμοια φαινόμενα δὲν παρετηρήθησαν ἐν σμικρῷ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας; Εἰς τὴν Ἰνδοστάνην ὁσάκις γίνονται πλήμμυραι, συχνὰ βλέπει κανεὶς ἐπάνω εἰς τὸ αὐτὸ δένδρον τίγρεις, ὄφεις, πιθήκους, ψιττακούς, οἵτινες κατέφυγον ἐκεῖ διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ ὡς ἐκ τοῦ κοινοῦ κινδύνου οὐδόλως ἐπιτίθενται ἐναντίον ἀλλήλων. Τὸ αὐτὸ παρετηρήθη καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν. Γάλλος ἀξιωματικὸς ἀφηγεῖται ὅτι ἐν Σενεγάλῃ εἰς κάποιαν πλήμμυραν, ἐπάνω εἰς ἕνα μικρὸν ὕψωμα μέσα εἰς τὴν κατακλυσθεῖσαν πεδιάδα εἶδε λέοντας, ὑαίνας, λεοπαρδάλεις, ἀγριοχοίρους, δορκάδας καὶ πιθήκους, συνθλιβομένους πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐντρόμους πρὸ τῶν ὀγκουμένων ὑδάτων.

Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι εἰς τὴν Δυτ. Εὐρώπην οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι—οἱ τῆς Παλαιο-λιθικῆς ἐποχῆς—ἐξηφανίσθησαν καὶ αὐτοὶ συγχρόνως μὲ τὰ Παλαιολιθικὰ ζῷα καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν αἰφνίδιον τρόπον. Ἑπομένως εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ ἐξαφάνισίς των ὀφείλεται εἰς τὸ αὐτὸ αἴτιον τῆς ἐξοντώσεως τῶν ζῴων, ἤτοι, εἰς μέγαν κατακλυσμὸν ὑδάτων, ὅστις, διὰ τῆς καταστροφῆς πάσης ζωϊκῆς ὑπάρξεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐπέφερε πλήρη διακοπὴν εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ τε γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν εἰδῶν τῶν ζῴων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μετὰ δὲ τὴν διακοπὴν ταύτην ἀρχίζει νέα περίοδος διά τε τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ διὰ τὰ ζῷα ἐν γένει.

3. ***Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν*** εὑρίσκονται παρόμοια τεκμήρια μιᾶς μεγάλης κατακλυσμικῆς καταστροφῆς. Καὶ ἐκεῖ ὁ ἀρχέγονος (Παλαιολιθικὸς) ἄνθρωπος ἦτο σύγχρονος μὲ πελώρια ζῷα, ὡς τὸν μαμμούθ, τὸν μαστόδοντα, κτλ. Τὰ δὲ ζῷα, ὡς καὶ οἱ τότε ὀλίγοι σχετικῶς ἄνθρωποι, ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν αὐτὴν γεωλογικὴν ἐποχήν, ὡς καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Παρόμοια φαινόμενα παρατηροῦνται καὶ ἐν ***Νοτίῳ Ἀμερικῇ,*** τῆς ὁποίας αἱ ἀπέραντοι πεδιάδες εἶναι κατεσπαρμέναι μὲ τεραστίας συσσωρεύσεις λειψάνων ζῴων τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς—τοῦ μεγαθηρίου, τοῦ μεγαλόνυχος, τοῦ μυλόδοντος, τοῦ τοξόδοντος, κλπ. σαρκοβόρων καὶ χορτοφάγων ἀναμίξ. Ὁμοῦ εὑρέθησαν καὶ ὀλίγα ὀστᾶ ἀνθρώπινα μὲ λίθινα ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα. Ὅλα μάλιστα τὰ λείψανα ταῦτα εὑρέθησαν ἐμπεπηγμένα ἐντὸς στρώματος ἀπεσκληρυμένης λάσπης, ἥτις προφανῶς εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ ἀπόδειξις μεγάλου Κατακλυσμοῦ. Ὡς δὲ ἀπεφάνθη ὁ μέγας Ἄγγλος φυσιοδίφης Δῶσον (Dawson), «ὁ Κατακλυσμὸς οὗτος, ὅστις ἠρήμωσε τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν κατὰ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, σαρώσας ὅλα τὰ ζῷα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὸν ἀρχέγονον ἄνθρωπον, εἶναι πιθανῶς οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁ Κατακλυσμὸς τοῦ Νῶε, ὃν ἱστορεῖ ἡ Ἁγία Γραφή.»

***

Προκειμένου περὶ τῶν γεωλογικῶν ἀποδείξεων ἑνὸς μεγάλου Κατακλυσμοῦ, πρέπει νὰ γίνῃ προσεκτικὴ διάκρισις· διότι πολλαὶ ἐπιχώσεις πλημμηρικαί, προ-

ελθοῦσαι ἐκ ποταμῶν ἢ χειμμάρων ἢ ἐκ τήξεως πάγων, ἐξελήφθησαν ὑπό τινων γεωλόγων ὡς ἀποτέλεσμα κατακλυσμοῦ. Αἱ ἀποδείξεις τοῦ ὅτι εἷς μέγας Κατακλυσμὸς ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς ἐπὶ τῆς ὑδρογείου σφαίρας μετὰ τὴν ἐπ᾽ αὐτῆς ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ζητηθοῦν εἰς τὰ νεώτερα γεωλογικὰ στρώματα, (ἤτοι, τὰ τῆς Μεταπαγετώδους περιόδου). διότι μόνον εἰς αὐτὰ ὑπάρχουν ἴχνη τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδή, ὡς γνωστόν, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς γῆς εἰμὴ ἀφοῦ παρῆλθεν ἡ Παγετώδης λεγομένη περίοδος. Ἀφ᾽ ἑτέρου, δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς ἀποδείξεις τοῦ Κατακλυσμοῦ εἰς τὴν Νεο-λιθικὴν ἐποχήν, διότι ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῆς σήμερον οὐδεμία παρατηρεῖται διακοπὴ τῆς ἱστορίας τῆς γῆς μας μετὰ τῶν ἐπ᾽ αὐτῆς ζωϊκῶν ὄντων.

Ὑπάρχουν λοιπὸν τοιαῦται ἀποδείξεις ἐκ τῆς γεωλογίας; Πολλοὶ τῶν διασημοτέρων γεωλόγων ἀποφαίνονται ὅτι ὑπάρχουν γεωλογικὰ στρώματα ἢ ἐπιχώσεις μαρτυροῦσαι ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς συνέβη μέγας τις κατακλυσμός, προελθὼν ἀπὸ γεωλογικὰς διαταράξεις καὶ καθιζήσεις, αἵτινες ἐπέτρεψαν τὴν ἀθρόαν εἰσροὴν τῶν ὠκεανῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Οὕτως ἐξηγοῦν οἱ Ἄγγλοι γεωλόγοι Πρέστουϊτς (Prestwich) καὶ Χαουὸρθ (Haworth), ὁ Βέλγος Δουπὸν (Dupont) καὶ ἄλλοι, τὴν ὕπαρξιν ἀπεράντων στρωμάτων ἄμμου καὶ ἀργίλλου, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν Βελγίῳ, Ὀλλανδίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ὁ Ἀμερικανὸς γεωλόγος Δάνα (Dana) ἐπιδεικνύει τὰ κατακλυσμιαῖα στρώματα τῆς Β. Ἀμερικ. ἠπείρου καὶ ἰδίως τὰς κλιμακηδὸν κειμένας ἐπιχώσεις τῶν βορείων αὐτῆς μερῶν, ὡς ἀποτέλεσμα ἑνὸς τοιούτου μεγίστου κατακλυσμοῦ, παραχθέντος διὰ τῆς τήξεως τῶν πάγων περὶ τὸν Β Πόλον μετὰ τὸ πέρας τῆς Παγωτώδους ἐποχῆς, Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουν ἰυρύταται ἐκτάσεις ἐπιχώστου ἀργίλλου καὶ ἄμμου τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, αἵτινες εἶναι πλήρεις ὀστῶν λεόντων, ἐλεφάντων, ὑπποποτάμων, ρινοκέρων, ὑαινῶν, κτλ. Οἱ Γάλλοι γεωλόγοι Ταρδύ, Λαμπὲρ καὶ Δαρσὺ θεωροῦσι τὰς ἐπιχώσεις ταύτας ὡς ἀποτέλεσμα γιγαντιαίου κατακλυσμοῦ, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ μέγας Βελγράνδ ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Κατακλυσμὸς οὗτος συνέβη περὶ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι ἄνθρωποι (οἱ τῆς Παλαιολιθικῆς περιόδου) καὶ τὰ μεγαθήρια τῆς πρώτης ταύτης ἀνθρωπίνης περιόδου ἀπωλέσθησαν εἰς μίαν μεγάλην καὶ γενικὴν κατακλυσμικὴν καταστροφήν. Οἱ Παλαιολιθικοὶ ἄνθρωποι ἦσαν νομάδες, ἱππεῖς, κυνηγοὶ καὶ τεχνῖται καὶ ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι τῆς Νεο-λιθικῆς ἐποχῆς ἦσαν κάτοικοι ὡρισμένων τόπων (δηλ. ὄχι νομάδες) καὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Χωρίζωνται δὲ αἱ δύο αὗται γενεαὶ ἀνθρώπων δι᾽ ἀποτόμου διακοπῆς δια τῆς τελείας ἐξοντώσεως τῶν Παλαιολιθικῶν, πρὸ τοῦ νὰ ἀναφανοῦν οἱ Νεολιθικοί, καθότι τὰ ἴχνη των δὲν εὑρίσκονται εἰς τὰ αὐτὰ γεωλογικὰ στρώματα. Δὲν δυνάμεθα ὅθεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Νεολιθικοὶ ἐξώντωσαν τοὺς Παλαιολιθικοὺς οὔτε ὅτι οὗτοι ἐξέλιπον συνεπείᾳ λοιμοῦ· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἐνδείξεις μαρτυροῦν ὅτι ἡ ἐξόντωσίς των ὀφείλετο εἰς μέγαν κατακλυσμὸν ὑδάτων.

Πότε ἀκριβῶς συνέβη ὁ Κατακλεισμὸς οὗτος δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν. Οἱ γεωλόγοι ἀκόμη δὲν εἶναι σύμφωνοι εἰς τὰς χρονολογίας τῶν διαφόρων πε-

ριόδων. Δι᾽ ἡμᾶς ἀρκεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς μίαν ἐποχὴν μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπῆλθεν εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς ὑδρογείου σφαίρας εἷς τρομερὸς κατακλυσμὸς ὑδάτων, ἐκ γεωλογικῶν καθιζήσεων καὶ εἰσροῆς τῶν ὠκεανῶν εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξωντώθησαν οἱ τότε ὑπάρχοντες ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα, ὡς ἱστορεῖ καὶ ἡ Ἱερὰ Βίβλος.

Ἄς παρηγορῶνται λοιπὸν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ὅτι τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ἀντὶ νὰ διαψεύδεται ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης, ὡς συχνάκις μᾶς λέγουσιν οἱ ψευδο-ἐπιστήμονες, τοὐναντίον βεβαιοῦται ὑπ᾽ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μέγιστοι νόες, οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὑπῆρξαν οὐχὶ ἀπαρνηταί, ἀλλ᾽ ὑπέρμαχοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Ὁ κόσμος ἐν γένει θεωρεῖ ὄχι μόνον ἐπιτετραμμένον, ἀλλὰ καὶ εὔλογον καὶ ἐπιβεβλημένον τὸ νὰ ἐπωφελῆται κανεὶς τῆς ἀγνοίας τῶν ἄλλων πρὸς ἴδιον ὄφελος Ἀλλὰ διὰ τὸν ἀληθῆ Χριστιανὸν τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον ἁπλοῦν· καὶ πολλάκις ὁ εὐσυνείδητος ἄνθρωπος εὑρίσκεται ἐνώπιον τοῦ προβλήματος: —Μέχρι ποίου σημείου δύναται (δηλ. τῷ ἐπιτρέπεται ἠθικῶς) νὰ πραγματοποιήσῃ ἓν κέρδος εἰς βάρος τῆς ἀγνοίας ἢ ἀδυναμίας ἑνὸς ἄλλου. Ἐὰν παραδείγματος χάριν ἀνακαλύψῃ εἰς κάποιον χωράφι ἕνα θησαυρόν, τὸν ὁποῖον ἀγνοεῖ ὁ ἰδιοκτήτης, ἐμπορεῖ νὰ ἀγοράσῃ τὸ χωράφι ἐκεῖνο δι᾽ ἓν κομμάτι ψωμὶ καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ λέγεται τίμιος ἄνθρωπος; Ἢ ἂν εὕρῃ εἰς χεῖρας ἑνὸς πτωχοῦ ἀνθρώπου ἓν βιβλίον ἢ μίαν εἰκόνα ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸς διακρίνει ὅτι εἶναι μεγάλης ἀξίας ἀλλὰ τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν ἀγνοεῖ ὁ κάτοχος, ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ ἀγοράσῃ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο δι᾽ ἓν ἀσήμαντον ποσόν, καὶ νὰ κρατήσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του ὁλόκληρον τὸ κέρδος; Δύναται μία ἐπιχείρησις βιομηχανικὴ ἢ ἐμπορικὴ νὰ πληρώνῃ τοὺς ἐργάτας της ἡμερομίσθια πενιχρότατα καὶ νὰ διανέμῃ εἰς τοὺς μετόχους της μερίσματα 20 καὶ 30 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, καὶ οἱ διευθυνταὶ καὶ μέτοχοι νὰ θεωροῦν ἑαυτοὺς εὐσυνειδήτους Χριστιανούς; Δύναται ὁ Χριστιανὸς ἔμπορος νὰ πωλῇ ὡς μάλλινα εἴδη, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ὅτι εἶναι μαλλοβάμβακα;

Ἰδοὺ μερικὰ προβλήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ποῦ ἀντικρύζουν συχνάκις τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν. Λέγομεν τὸν ***ἀληθῆ*** Χριστιανόν, διότι ἀπὸ πολλοὺς ***λεγομένους*** Χριστιανοὺς αὐτὰ δὲν θεωροῦνται προβλήματα. Ὁ πόθος τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ***κάτι διὰ τίποτε*** εἶναι γενικῶς ἐρριζωμένος εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ κόσμος ἐν γένει (ὁ Χριστιανικὸς κόσμος, δυστυχῶς) θεωρεῖ μωρίαν τὸ νὰ μὴ ἐπωφεληθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν ἢ τὴν εὐπιστίαν ἢ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἄλλων. Πολλοὶ δὲ «Χριστιανοὶ» ἔμποροι, βαπτισμένοι κανονικῶς καὶ μεταλαμβάνοντες τακτικῶς, εἶναι ἄξιοι νὰ ἀπολύσουν αὐθωρεὶ ἕνα ὑπάλληλον, ὅστις θὰ εἶχε τὴν εὐσυνειδησίαν νὰ πληροφορήσῃ τὸν πελάτην ὅτι τὸ τάδε ὕφασμα δὲν εἶναι μάλλινον ἀλλὰ μαλλοβάμβακον! Καὶ ὁ πολὺς κόσμος θὰ δώσῃ δίκαιον ὄχι εἰς τὸν εὐσυνείδητον ὑπάλληλον, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ἀσυνείδητον ἔμπορον. Καὶ ὅλοι μας λεγόμεθα «Χριστιανοί».

Ἐὰν ὅμως ἤμεθα Χριστιανοί, δηλ. ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ***ἕνα καὶ μόνον κανόνα τῆς ζωῆς μας***—τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε: «Πάντα ὅσα ἄν θέλετε νὰ ποιῶσιν εἰς ἐσᾶς οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ σεῖς ποιεῖτε εἰς αὐτούς». Τὴν ἐντολὴν αὐτὴν ἐὰν ἐξετάσῃ μὲ προσοχὴν ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος ὅσον δήποτε πλεονέκτης καὶ συμφεροντολόγος καὶ ἄν ἦναι, θὰ τὴν εὕρῃ ὄχι μόνον ἀπολύτως δικαίαν ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως συμφέρουσαν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Διότι ἐὰν βάλῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου, θὰ ἴδῃ ὅτι ὁ κανὼν αὐτὸς τὸν προστατεύει. Πολλάκις ἀκούομεν (ἰδίως ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα) τοὺς ἀνθρώπους νὰ φωνάζουν καὶ νὰ ζητοῦν ***ἰσότητα*** καὶ ***δικαιοσύνην***· κατὰ βάθος ὅμως γνωρίζομεν ὅτι δὲν θέλουν τὴν ἰσότητα ἢ τὴν δικαιοσύνην, διότι εὐθὺς ὡς τοῖς παρουσιασθῇ εὐκαιρία, θὰ καταπατήσουν καὶ ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην χάριν ἑνὸς συμφέροντος. Ἐν τούτοις, τὸ ἀληθῶς συμφέρον δι᾽ αὐτοὺς εἶναι ἡ ἰσότης καὶ ἡ δικαιοσύνη, διότι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν τῶν δύο ἀρχῶν ναὶ μὲν ἐμποδίζονται αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ νὰ καταπατήσουν τὰ δίκαια τῶν ἄλλων, ἐξ ἄλλου ὅμως προστατεύονται αὐτοὶ κατὰ τῆς καταπατήσεως τῶν ἰδικῶν των δικαίων ὑπὸ τῶν ἄλλων. Καὶ ἐὰν καλῶς ἐξετάσουν τὸ πρᾶγμα, θὰ εὕρουν ὅτι ἀπέναντι ***μιᾶς*** εὐκαιρίας τοῦ νὰ ἀδικήσουν τοὺς ἄλλους, εἶναι ἐκτεθειμένοι ***εἰς δέκα*** εὐκαιρίας τοῦ νὰ ἀδικηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὁ κανὼν λοιπὸν—ἡ ἐντολὴ—τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ ***συμφερώτερος*** διὰ κάθε ἄνθρωπον. Καὶ ἑπομένως, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη, ποῦ ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον του, θὰ ἦναι σοφὸς ἄν ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸν κανόνα. Τὸ ὅτι δὲν τὸν ἀκολουθεῖ εἶναι μωρία του, συνάμα δὲ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι δὲν εἶναι Χριστιανὸς καὶ ἀναξίως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅμως τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδός, εἰμὴ ἡ ὁδὸς τῆς ἐντολῆς. Ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς δὲν ἔχει νὰ διστάσῃ ἢ νὰ εὑρεθῇ εἰς ἀπορίαν καὶ ἀμηχανίαν ἀπέναντι τῶν προβλημάτων, ποῦ ἀνεφέραμεν παραπάνω. [1] Τὸ κέρδος, ἔστω καὶ τὸ μεγάλο κέρδος, εἶναι νόμιμον καὶ ἐπιτετραμμένον εἰς τὸν Χριστιανόν, ἐφ᾽ ὅσον δὲν συνεπάγεται ἀδικίαν ἢ ἐκμετάλλευσιν ἢ καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι ὅμως νόμιμον ἢ θεμιτὸν νὰ ἀγοράσω δι᾽ ἓν κομμάτι ψωμὶ πρᾶγμα ποῦ γνωρίζω ὅτι ἔχει δεκαπλασίαν ἀξίαν (ἀλλὰ τὸ ἀγνοεῖ ὁ κάτοχος) καὶ νὰ μὴ δώσω εἰς τὸν κάτοχον ἐκ τῶν ὑστέρων

---

[1] Ὁ μακαρίτης Μιχαὴλ Καλοποθάκης, ἱδρυτὴς τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς», εἶχέ ποτε ἓν πιεστήριον τυπογραφικόν, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐζήτει ἀγοραστὴν καὶ δὲν εὕρισκε. Τέλος, μίαν νύκτα μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐκρούσθη ἡ θύρα τῆς οἰκίας του· ἐγερθεὶς τῆς κλίνης, ἔκυψεν ἐκ τοῦ παραθύρου καὶ εἶδε γνωστόν του τυπογράφον, ὅστις τοῦ προσέφερε μίαν τιμὴν μικρὰν ἀλλ᾽ ὑποφερτὴν διὰ τὸ εἰρημένον πιεστήριον. Ὁ Μ. Καλοποθάκης, ἐπειδὴ εἶχεν ἀπαυδήσει ζητῶν ἀγοραστήν, ἐδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἡ προφορικὴ αὕτη συμφωνία ἀπεφασίσθη νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ 8 ἡμέρας. Τὴν ἑπομένην ἔλαβε ταχυδρομικῶς ἐκ Πατρῶν ἄλλην προσφορὰν πολὺ ἀνωτέραν· ἐθεώρησεν ὅμως τὸν λόγον, ὃν εἶχε δώσει, ὡς ἱερὸν καὶ μετὰ 8 ἡμέρας παρέδωκεν εἰς τὸν μεταμεσονύκτιον ἀγοραστὴν τὸ πιεστήριον. Πόσοι ἄλλοι θὰ εὕρισκον μίαν οἱανδήποτε πρόφασιν ὅπως ὑπεκφύγουν τὴν τήρησιν μιᾶς τοιαύτης ἐκ τοῦ παραθύρου συμφωνίας, χάριν ἑνὸς τοιούτου κέρδους!

μίαν συμμετοχὴν λογικὴν εἰς τὸ κέρδος μου. Δὲν εἶναι νόμιμον ἢ θεμιτὸν διὰ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ πτωχοῦ ἐργάτου, ὅστις μόλις ἀποζῇ ἀπὸ τὸ μισθάριον ποῦ τοῦ δίδω, νὰ θησαυρίζω πλούτη διὰ τὸν ἑαυτόν μου καὶ τοὺς συνεταίρους ἢ συμμετόχους μου. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖναι αἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ στερεώτεραι καὶ ἐπικερδέστεραι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐργάται, ἐκτὸς τοῦ ἡμερομισθίου των, ἔχουν καὶ ἓν ποσοστὸν ἐπὶ τῶν καθαρῶν κερδῶν.

Ἡ ὡς ἄνω ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ λέγεται κοινῶς ***«Ὁ Χρυσοῦς Κανών»***, διότι πράγματι ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ καθαροῦ χρυσίου, ἤτοι, ἔχει ἀξίαν καὶ ὠφέλειαν. Ἐὰν ἤθελεν ἐφαρμοσθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, θὰ μετεβάλλετο ἐντελῶς ἡ ὄψις τῆς ἀνθρωπότητος. Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, θὰ ἐξέλειπον οἱ πόλεμοι, αἱ αἱματοχυσίαι, αἱ ἀκαταστασίαι, οἱ ἐξοπλισμοί. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνίας, θὰ ἐξέλειπον αἱ ἀδικίαι, αἱ καταδυναστεύσεις, αἱ τραγωδίαι τοῦ βίου, αἱ ἀπεργίαι, αἱ ἐπαναστάσεις, ἡ πάλη τῶν τάξεων, τὰ μίση καὶ ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἕλκη. Τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἀπὸ κανένα. Διατὶ λοιπὸν δὲν τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν ὁ Χρυσοῦς αὐτὸς Κανών; Ὡς πρόφασις προβάλλεται ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ γενικῶς ἀπὸ ὅλους, ἄλλως ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ τὸν ἐφαρμόσουν, θὰ καταστραφοῦν ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ δὲν θὰ τὸν ἐφαρμόσουν·

Διὰ τὸν ἀληθῆ ὅμως Χριστιανὸν δὲν τίθεται οὕτω τὸ ζήτημα. Ἐὰν ἦμαι ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔχω νὰ ἐκλέξω μεταξὺ τῶν ἐντολῶν του ἐκείνας ποῦ μοῦ ἀρέσουν καὶ νὰ θέσω κατὰ μέρος τὰς ἄλλας. Ὀφείλω νὰ τὰς ἀκολουθήσω ὅλας. Ὁ δὲ Χρισοῦς Κανὼν εἶναι ἡ οὐσία, ἡ ***σύνοψις ὅλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ***—«οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται!».

ΑΙ ΚΑΤΑΚΟΜΒΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

συνέχεια

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔφθασεν εἰς Ρώμην κατὰ τὸ ἔτος 61 μ. Χρ. καὶ ἔμεινε ἐκεῖ δύο ἔτη δέσμιος μέν, ἀλλ' ἐν ἰδιωτικῷ οἰκήματι, κηρύττων τὸν Χριστὸν ἀκωλύτως. Ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο φαίνεται ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοὶ ἀπήλαυσαν ἡσυχίας καὶ ἀνοχῆς, ἂν μὴ ἐλευθερίας. Μετὰ τὰ δύο ἔτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Παῦλος ἀφέθη ἐλεύθερος, ἀθῳωθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀσίαν, ἐπισκεπτόμενος τὰς ἐκκλησίας καὶ κηρύττων τὸν Χριστόν. Ὁ Κλήμης Ρώμης λέγει μάλιστα ὅτι καὶ ἐν τῇ Δύσει («ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθὼν») ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμόν, ὅθεν ἐγεννήθη ἡ παράδοσις ὅτι ἐπεσκέφθη τὴν Ἱσπανίαν, ὅπερ οὐδόλως ἀπίθανον.

Ἐπέπρωτο ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ καὶ δευτέραν φορὰν εἰς Ρώμην ὡς ὑπόδικος καὶ νὰ εὕρῃ ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον. Τὰς περὶ τούτου πληροφορίας ἀρυόμεθα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, διότι, ὡς γνωστόν, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων σταματοῦν ἀποτόμως εἰς τὸ ἔτος 63 μ. Χρ. Ἡ δευτέρα ἄφιξις καὶ ὁ

μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ Παύλου εἰς Ρώμην ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου (Ἱστορ. Ἐκκλ. β'. 22), δὲν ὑπάρχει δὲ οὐδεμία ἀντίθετος παράδοσις οὐδὲ λόγος ἱστορικός, ὅπως ἀμφισβητήσωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῆς πληροφορίας ταύτης. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη περιώδευσεν ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐγράφησαν ἡ πρώτη πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ καὶ ἡ πρὸς τὸν Τίτον. Κατόπιν συλληφθείς, ὡς φαίνεται, ἐν Νικοπόλει, ἤχθη πάλιν δέσμιος εἰς Ρώμην κατὰ τὸ ἔτος 67 ἢ 68 καὶ ἐκεῖ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀφοῦ πρῶτον ἔγραψε τὴν τελευταίαν του ἐπιστολήν, τὴν Β'. πρὸς Τιμόθεον (*).

Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸ ἔτος 64 εἶχεν ἐκραγῇ μεγάλη πυρκαϊὰ ἐν Ρώμῃ, αὐτοῦ τοῦ Νέρωνος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θέσαντος τὸ πῦρ. Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶσαν ὑπόνοιαν, ὁ θηριώδης καὶ ἔκφυλος οὗτος αὐτοκράτωρ κατηγόρησε τοὺς Χριστιανοὺς ἐπὶ τῷ ἐμπρησμῷ. Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Τάκιτος ὡς ἑξῆς ἀφηγεῖται τὰ περὶ τούτου: «Ἀλλ' οὔτε μὲ τὰς προσπαθείας τῶν ἀνθρώπων οὔτε μὲ τὰς δωρεὰς τοῦ αὐτοκράτορος οὔτε μὲ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίας ἠλαττοῦτο τὸ εἰς τὸν Νέρωνα ἀποδιδόμενον ὄνειδος ὅτι ἡ πυρκαϊὰ ἐτέθη κατὰ διαταγήν του. Ὅθεν πρὸς ἐξοβελισμὸν τῆς διαδόσεως ταύτης ὁ Νέρων ἔθεσεν ὑπὸ κατηγορίαν καὶ ἐτιμώρησε μὲ τὰς μεγίστας ποινὰς ἐκείνους, οὓς ὁ λαὸς ἐκάλει Χριστιανοὺς καὶ ἐμίσει διὰ τὰς ἀνομίας των. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως ταύτης Χριστὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ διοι-

(*) Σημ. Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία περὶ πολλοῦ ποιεῖται μίαν παράδοσιν, ἣν ἀναφέρουσιν ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος, καθ' ἣν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ρώμῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν μὲ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀφοῦ ἐπὶ 25 ὅλα ἔτη ἐχρημάτισε πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας. Ἡ παράδοσις αὕτη φέρει τὸν Πέτρον ἐλθόντα εἰς Ρώμην κατὰ τὸ ἔτος 40 μ. Χρ., ἀφοῦ ἐπὶ 8 ἔτη διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐπικαλοῦνται οἱ Παπικοὶ δι' εὐνοήτους λόγους, ζητοῦντες τὸν μὲν Πέτρον νὰ παραστήσωσιν ὡς κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων, ἄρχοντα τῆς Ἐκκλησίας καὶ κλειδοῦχον τοῦ Χριστοῦ, τοὺς δὲ ἐπισκόπους καὶ Πάπας Ρώμης ὡς διαδόχους αὐτοῦ εἰς τὰ ἀξιώματα ταῦτα. Ἡ παράδοσις ὅμως αὕτη, παρ' ὅλην τὴν παρ' Εὐσεβίῳ καὶ Ἱερωνύμῳ μνείαν αὐτῆς, ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη. Ὁ Πέτρος δὲν ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας κατὰ τὰ ἔτη 33 — 40 (ὅρα Πράξ. ια'. 19 — 30), ἀφοῦ μόλις κατὰ τὸ ἔτος 41 οἱ ἐκεῖ πιστοὶ πρῶτοι ἐκλήθησαν Χριστιανοί. Ὁ Πέτρος δὲν ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Ρώμης, διότι ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ἡ διακονία του ἦτο μεταξὺ τῶν ἐκ περιτομῆς (Γαλάτ. β'. 9), ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι Χριστιανοὶ ἐθεωροῦντο ὡς Ἐθνικοὶ (Ρωμ. α. 13). Ὁ Πέτρος δὲν ἦτο ἐν Ρώμῃ οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 59, ὅτε ἐγράφη ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, οὔτε κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτόθι τοῦ Παύλου (Πράξ. κη'.) οὔτε κατὰ τὴν διετῆ αὐτόθι πρώτην διαμονὴν (61—63 μ. Χρ.) ὁπότε ἐγράφησαν ἐκεῖθεν ὑπ' αὐτοῦ αἱ πρὸς Κολοσσαεῖς, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους καὶ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολαί, οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 66 ἢ 67, ὅτε ἐγράφη ἡ Β' Πρὸς Τιμόθεον. Ἦτο δυνατὸν καὶ ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Παῦλος νὰ ἀποσιωπήσωσιν ἐντελῶς τὴν παρουσίαν καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ὑπούργημα τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ; Τελευταῖον, ἔχομεν καὶ τὴν Α'. ἐπιστολὴν τοῦ ἰδίου Πέτρου ἥτις ἐγράφη μετὰ τὸ ἔτος 42 ἐκ Βαβυλῶνος (ε'. 13). Οἱ Παπικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι μεταφορικῶς ***Βαβυλῶνα*** λέγει τὴν Ρώμην, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι εἰκασία ἀστήρικτος. Δὲν ἀποκλείεται ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ὡς ὁ τοῦ Παύλου· ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ χρόνου οὔτε περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἔχομεν καμμίαν θετικὴν πληροφορίαν.

κητοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ ἡ φοβερὰ αὕτη δεισιδαιμονία, καταπνιγεῖσα πρὸς καιρόν, πάλιν ἤρχισε νὰ ἀναθρώσκῃ οὐ μόνον ἐν Ἰουδαίᾳ τῇ ἑστίᾳ τοῦ κακοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν (Ρώμην), ὅπου πανταχόθεν πᾶν ὅ,τι φρικτὸν καὶ αἰσχρὸν συρρέει καὶ εὑρίσκει θιασώτας. Ὅθεν πρῶτον μὲν συνελήφθησάν τινες, οἵτινες καὶ ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην, εἶτα δὲ τῇ ὑποδείξει ἐκείνων μέγα πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τούτων κατεδικάσθησαν, οὐχὶ ὅμως τόσον ὡς ἔνοχοι τοῦ ἐμπρησμοῦ, ὅσον ὡς μισάνθρωποι καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τοὺς οὕτω θανατουμένους ἐπεβλήθησαν καὶ γελοιοποιήσεις τινες· ἐρράφησαν ἐντὸς δερμάτων ἀγρίων θηρίων, ὥστε νὰ διαμελισθῶσιν ὑπὸ κυνῶν· ἄλλοι ἐσταυρώθησαν· ἄλλοι ἀλειφθέντες μὲ πίσσαν ἠνάφθησαν καὶ τὴν νύκτα ἐχρησίμευσαν ὡς πυρσοὶ πρὸς φωτισμόν. Διὰ τὰ θεάματα ταῦτα διέθεσεν ὁ Νέρων τοὺς κήπους αὐτοῦ, καὶ συνάμα διέταξεν ἐκεῖ ἀγῶνας γυμνικούς· ἕωσοῦ τέλος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἂν καὶ ἀληθῶς ἐγκληματίαι καὶ ἄξιοι παραδειγματικῆς τιμωρίας, ἤρχισαν νὰ οἰκτείρωνται καὶ νὰ συμπαθῶνται ὡς σφαγιαζόμενοι οὐχὶ χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, ἀλλὰ χάριν τῆς θηριωδίας ἑνὸς ἀνθρώπου!» (Τακίτου, Χρον. ιε´. 44).

Εἰς τὸν διωγμὸν τοῦτον τῶν Χριστιανῶν ἐξ ἀφορμῆς τῆς πυρκαϊᾶς τῆς Ρώμης τοῦ ἔτους 64 μ. Χρ., διὰ πρώτην φορὰν οἱ Ρωμαῖοι διέκριναν τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἕως τότε καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς ὄχλος καὶ ἡ κυβέρνησις ἐθεώρουν τοὺς Χριστιανοὺς ὡς τμῆμα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Τώρα ἠννόησαν ὅτι ἡ νέα αὕτη θρησκεία ἦτο ἐντελῶς διάφορος πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν, καὶ τοῦ λοιποῦ οἱ Χριστιανοὶ κατεδιώκοντο ὡς κηρύττοντες «καινὰ δαιμόνια». Τὰ δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ διεστρέφοντο τερατωδῶς κατὰ τὰς κατηγορίας, συμπραττόντων ἰδίως τῶν φανατικῶν Ἰουδαίων, οἵτινες μετ᾽ ἰδιάζοντος πάθους ἐμίσουν τὴν ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ ἑαυτῶν ἔθνους προελθοῦσαν νέαν ταύτην θρησκείαν. Οὕτως, ἐνῷ ὁ Χριστιανισμὸς πρῶτος ἐκήρυττεν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ἀγάπην καὶ ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων, μ' ὅλον τοῦτο κατηγοροῦντο κοινῶς οἱ Χριστιανοὶ ὡς μισάνθρωποι καὶ ὑπονομευταὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἐνῷ ἐδιδάσκοντο νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἀποδίδωσι τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, ἐσύροντο ἐνώπιον τῆς ἐξουσίας ὡς ὑπονομευταὶ τοῦ κράτους καὶ συνομόται, σκοποῦντες τὴν ἵδρυσιν νέας παγκοσμίου βασιλείας. Ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἤθελον νὰ προσκυνήσωσι καὶ προσφέρωσι θυμίαμα εἰς τὰς εἰκόνας τῶν θεοποιηθέντων αὐτοκρατόρων, ἐθανατοῦντο ὡς ἐχθροὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς πατρίδος. Ἐκτὸς τούτου, ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία μετὰ δυσπιστίας καὶ ἀποστροφῆς ἔβλεπε θρησκείαν, ἥτις ἐδέχετο εἰς τοὺς κόλπους της τοὺς δούλους ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας καὶ ἐκήρυττε τὴν πλήρη αὐτῶν ἰσότητα,—πρᾶγμα, ὅπερ εἰς κράτος καθεὼς τὸ Ρωμαϊκόν, ἐφαίνετο καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἀναρχικὸν καὶ ἀνατρεπτικὸν τοῦ στῶτος.

Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νέρωνος μέχρι τῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου διαρκῶς μὲν εὑρίσκοντο οἱ Χριστιανοὶ ἐν κινδύνῳ θανάτου, εἰδικῶς δὲ ὑπέστησαν δέκα μεγάλους καὶ αἱματηροὺς διωγμούς, ὧν ὁ τελευταῖος καὶ σοβαρώτατος ἐγένετο ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, τοῦ προκατόχου τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ τὸ

ἔτος 304 μ, Χρ. (1) Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο (64—304) ὑπῆρξαν καὶ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, οἵτινες οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα κατεδίωξαν τοὺς Χριστιανούς. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Κόμμοδος (180—192 μ. Χρ.), ὅστις καίπερ ἄνθρωπος ὠμὸς καὶ θηριώδης, ἐν τούτοις ηὐνόει τοὺς Χριστιανοὺς χάριν τῆς συζύγου του, ἥτις ἦτο κρυφίως Χριστιανὴ—ὁ Σεπτίμιος Σευῆρος, ὁ Καρακάλλας, ὁ Ἡλιογάβαλος καὶ ὁ Ἀλέξ. Σευῆρος. Ὁ τελευταῖος μάλιστα, πανθεϊστὴς ὤν, ἵδρυσεν ἰδικόν του πάνθεον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτησεν ἄγαλμα τοῦ Χριστοῦ ὁμοῦ μὲ τὰ ἀγάλματα τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Τυανέως Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλων, οὓς ἐθεώρει ὡς ἐνσαρκώσεις τῆς θεότητος. Ἐπίσης ὁ αὐτοκράτωρ Φίλιππος ὁ Ἄραψ ἐπροστάτευσε τοὺς Χριστιανούς· λέγεται μάλιστα ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἦτο κρυφίως Χριστιανός. Ὡσαύτως ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας Γαλλιηνόν, Κλαύδιον τὸν Β΄. καὶ Αὐρηλιανὸν οἱ Χριστινανοὶ ἀπήλαυσαν ἀνοχῆς καὶ ἡσυχίας, ἂν μὴ τελείας ἐλευθερίας. Ὁ διωγμὸς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ 6 ἔτη ἐπὶ τῶν διαδόχων του· ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ ἔτος 313 μ. Χρ. ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου διάταγμα προστατεῦον τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ πάσης πλέον ἐνοχλήσεως. Ὅταν δὲ ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τὸ ἔτος 324, νικήσας τὸν Λικίνιον, ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ ὅλου Ρωμ. Κράτους, καὶ μετέφερε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν πρωτεύουσαν ἐκ Ρώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἤρχισεν οὐ μόνον νὰ ἦναι ἐλευθέρα, ἀλλὰ καὶ νὰ λαμβάνῃ διάφορα προνόμια καὶ ποικίλην προστασίαν καὶ τέλος ἐγένετο θρησκεία τοῦ κράτους. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ (τοῦ Παραβάτου ἢ Ἀποστάτου λεγομένου), ἂν καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσημός ἀναστήλωσις τῆς ἀρχαίας πολυθεΐας καὶ τὰ Χριστιανικὰ ἐμβλήματα ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τὰς σημαίας καὶ τὰς στολὰς τοῦ στρατοῦ, τὰ νομίσματα καὶ τὰς σφραγῖδας τοῦ κράτους, ἐν τούτοις ὁ Χριστιανισμὸς οὐδένα ὑπέστη διωγμὸν πραγματικόν· τόσον εἶχε ριζοβολόσει πλέον ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κόσμῳ, ὥστε οἱ ὀπαδοὶ τῆς πολυθεΐας δὲν ἐτόλμησαν νὰ ζητήσωσί τι περισσότερον ἀπὸ τὴν ***ἰσότητα*** τῶν δύο θρησκειῶν! Ἀλλὰ μετὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς ἀρχαίας πολυθεΐας ἐξηφανίσθη καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἔμεινε κύριος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

(Ἀκολουθεῖ)

---

(1) ***Σημ.*** Ἐν Ἱσπανίᾳ εὑρέθησαν δύο στῆλαι Ρωμαϊκαὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ διωγμοῦ τούτου, φέρουσαι Λατινιστὶ τὰς ἑξῆς ἀξιοπεριέργους ἐπισήμους ἐπιγραφάς, ἃς παραθέτομεν ἐν μεταφράσει: Ἡ πρώτη ἔχει οὕτως: «***Αὐτοκράτωρ Διοκλητιανὸς Καῖσαρ Αὔγουστος, ἐπὶ τῇ ἁπανταχοῦ ἐξαλείψει τῆς αἱρέσεως τῶν Χριστιανῶν καὶ τῇ προαγωγῇ τῆς λατρείας τῶν θεῶν***». Ἡ δὲ ἑτέρα: «***Διοκλητιανὸς Ἰόβιος*** (ἤτοι, ὅμοιος πρὸς τὸν Δία) ***καὶ Μαξιμιανὸς Ἡράκλειος Καίσαρες Αὔγουστοι ἔστησαν, ἀφοῦ ἐπεξέτειναν τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος κατά τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν καὶ ἀπέσβεσαν τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα, οἵτινες τὴν πατρίδα ὑπενόμευον***». Ἴσως ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει τρανώτερον τούτου παράδειγμα τῆς ἀνθρωπίνης τυφλώσεως καὶ τῆς παντοδυναμίας τῆς Θείας Προνοίας. Διότι ***ἐντὸς δέκα ἐτῶν*** ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης καυχήσεως τοῦ Διοκλητιανοῦ ὅτι «ἐξήλειψε» καὶ »ἀπέσβεσε» καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὄνομα, ὁ Χριστιανίσμὸς ἐγένετο ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους!